

DAS ZEICHNER.

יוצא אחת בשבוע.

Krakau, 14 November 1901.

גליון 44.

קראקא ג' כסלו תרס"ב.

המו"ל :

חברת "אחיאסף".

תכן הענינים :

ד"ר ש. ברנפלד.

רב כפול.

ש. ב"ד.

הוי המעמיקים!

על הרבנים הכפולים (סוף).

בארצות המערב. מא.

השקפה על דברי המדינות.

מאורעות ומעשים.

שלום יעקב אבראמאוויטש (מענדעלי מו"ס. המשך). ראובן ברייניץ.

אלדש הגלילי.

במרוקו ד.

יעקב כהן.

פקוד (שיר).

מענדעלי מוכר ספרים.

ספר הקבצנים (ספור. ח).

תנאי החתימה :

באוסטריה-הונגריה :

לשנה 14.— קראנען.
לחצי שנה 7.—
לרבע שנה 3.50

ברוסיה :

לשנה 6.— רז"ב.
לחצי שנה 3.—
לרבע שנה 1.50

בשאר ארצות :

באשכנז לשנה 12 מארק.
באנגליה " 12 שילינג.
בשאר ארצות לשנה 17 פֿרנק.
בארץ ישראל " 15

מחיר כל גליון 15 ק' / 30 העל.
בעד חילוף הכתבת 20 ק'.

מחיר מודעות :

בעד כל שורה קטנה פטיט 20
הילר, 10 קופ'.

כתבת "הדור" :

בשאר ארצות :

Administr. "HADOR", Krakau, Gertrudy 16.

ברוסיה :

Verlag "Achiasaf", Warschau, Postkiste 25.

לחותמי הדור!

נמצאה למכירה

כריכה יפה ומהודרה

ל"הדור" ש' 1901 לפי הדגמא אשר בזה.

הדור

1901

הסו"ל
חברת "אחיאסף"

מחירה 75 קאפ. עם פארטא 90 קאפ.

Издательство „Axiacaф“, Варшава.

Verlag „Achiasaf“, Warschau.

או אצל הכורך:

A. Камень, Варшава, Сольная № 10.

לוח ארץ ישראל

שנה שביעית

נעוד ע"י א. מ. לונץ בירושלים.

בלוית תמונות וציורים.

כולל מאמרים ע"ד תולדות ארץ ישראל ומצבה בזמן הזה, תכונת מושבות אחינו בא"י ומעמדן, תמונות מהיי הפלחים וכו' ידיעות שמושיות הנוגעות לא"י ועוד.

מחירו 40 קאפ' עם פארטא 46 ק'

להשיגו אצל חברת "אחיאסף", ווארשא.

Die Welt

Zentral-Organ der Zionisten, erscheint am Sitze und unter Aufsicht d. Actions-Comités zu Wien an jedem Freitag und bringt zu allererst authentische Nachrichten über die zionistische Bewegung u. die Colonialbank.

ABONNEMENTSPREIS für RUSSLAND:

Ganzjährig Rub. 7, 1/2-jährig Rub. 3,50, 1/4-jährig Rub. 1,75. Für Inserate: die 4 Mal gespaltene Petitzeile 10 kop.

Unsere Agentur für Russland hat der Verlag „Achiasaf“, Warschau. Die Administration „Die Welt“ Wien IX Türkenstr. 9.

יודישער פאלקסקאלענדער

** תרס"ב **

ויעבענטער יאהרגאנג.

מיט ליטערארישע ארטיקלען פון דר. מ. נאָרדווי, ראובן בריינין, י. ל. פרץ, מ. ווירטה, יוסף קלויזנער, ג. באדער, י. וואַרשטאָן און מיט בילדער און אילוסטראציעס.

— פרייז 30 קאפ' מיט פארטא 40 קאפ'. —

צו בעקומען ביי:

Издательство „AXIACAФ“, Варшава.

עס זענען אויך צו בעקומען די יאהרגענגע תרנ"ט תר"ס און תרס"א צום פרייז 30 קאפ' מיט פארטא 40 קאפ'.

י. ל. פרץ, שריפטען

יובילעאום-אויסגאבע

פערשיעדענע אויפזעצער, פאָעזיע, ערצהלונגען און ביל-דער, סאטירען און הומארעסקען, חסידיש און פֿעליטאָנען.

פרייז מיט פארטא 2 רובעל, אין א פראַכטבאנד 2.50 ר.

צו בעקומען ביי חברת "אחיאסף", ווארשא.

Издательство „Axiacaф“, Варшава.

הדור

יוצא אחת בשבוע.

המיל: חברת "אחיאסף".

ברוסיה:

לשנה . . . 6. — ר"ב
לחצי שנה . . . 8. —
לרבע שנה 1.50 —

מחיר כל גליון 30 הילר, 15 קופ'.

בעד חילוף הכתבת 20 קופ'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פטיט 20
הילר, 10 קופ'.

Erscheint jeden Donnerstag.

תנאי החתימה:

באוסטריה-הונגריה:

לשנה . . . 14. — קראנצן
לחצי שנה . . . 7. —
לרבע שנה . . . 3.50 —

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה . . . 12 מארק
באנגליה לשנה . . . 12 שילינג
בשאר ארצות לשנה 17 פֶּרַנְק
בארץ ישראל . . . 15 פֶּרַנְק.

Krakau, 14 November 1901.

Nr. 44 — גליון מד

קראקא, ג' כסלו תרס"ב.

הזי המעמיקים!

לא יציין לכל-הפחות סימני שאלה ותמהון בדבר זה שהוא חולק עליו, אלא יאמר: כך דעתי של פלוני, כי כל האוהב את עמנו ומשתדל בהטבת מצבו מאוזה צד שיהיה הוא בעיקרו של דבר יציוני, ואולם אני חולק עליו, כי כבר כתבתי במקום אחר, כי צריכים אנו להעמיק את הציוניות, להנבילה ולצמצמה.

הגבלה זו, ובפרט היהעמקה שדורש ה' קלוזנר, איני יודע מה היא. רואה אני בזה רק מין פלפול חדש ומין חסידות חדשה. רוחניות! אבל תחית האומה אי אפשר שתהיה כלה רוחניות, אלא לכל הדעות היא צריכה למעשים ופעולות. נניח, כי לקצת יציוניים עילאיים העיקר הוא הרוחניות: לשבת כל היום ולהעמיק בציוניות, להפוך בה ולהפוך בה, דכולא בה: מוסר ומעשים טובים. ואולם העם כולו אינו מסוגל לזה. כבר הונענו את מוחנו כל אותם הימים ברוחניות, ואין קץ לכל מיני רוחניות שבעולם, אשר הישקענו אנו את עצמנו בהם. ומה היא עמידתנו כעת? מרוב הרוחניות נתיבש לשד היינו וניטל ממנו טעם החיים. חוש השדרה שבנו נתעקם, מוחנו מלא עקשנות ופלפולים והיקשים. ולא זו בלבד, אלא על ידי רוב הוגעת המוח של האומה הישראלית נתפתחו הענינים באופן זה: קצת מיחירי סגולה שבנו הם רוחניים שכרוחניים, מפלפלים בכל דבר ויורדים לעומקו וממציים עומק דינו; ואולם המון בית ישראל איננו מן הישוב. יודע הוא להתוכח ולהתעקש ולטעון ולהרבות בדברים; אבל אינו יודע להבין דבר לאשורו, לקלוט אל מוחו, כי באמרנו: שתי פעמים שנים הן ארבע, אין בזה סוד ורמז ודרוש, אלא פשטות. הם שואלים: פשיטא? ! ומה קמ'ל? ומרוב העמקנות שבנו לא באנו לידי כך, להנות מן העולם, אלא כל ימינו נרדוף אחרי הרוח לאסוף אותו בחפנינו, ולבסוף נמות ועל שפתנו מ'חפת השאלה: פשיטא? ! ומה קמ'ל?

ולפיכך, מנקודת השקפתי, יצדק אותו הסופר העברי הידוע, אשר כלל בשם הציוניות את כל המעשים והפעולות המביאים לידי תחיה לאומית, לידי פתיחת קברינו והפחת רוח חיים בעצמותינו היבשות, ובלבד שהיו מעשים נובעים מן המקור, היינו מחפץ אדיר ומתשוקה דוחקת. מטעם זה הוא משבח את כל המעשים הבאים מן העם, הגם שלא נעלם ממנו, כי העם לרוב ישובה ופתי" ונמשך אחרי עצות רעות ומהבילות. ואולם בעם יש עוד כחות מוסריים וחמריים שלא עלה עליהם עוד עול החקירה והפלפול, ואם מחצית כחותיו ילכו לאבוד על יד המעות והמשונה—השאר יהיה לברכה בקרב עמנו לימים יבואו.

חושש אני, כי עוד יבוא יום שאצטרך להוכיח באותות ובמופתים כי שתי פעמים שנים הן ארבע. ולא עוד, אלא שאחר כל ההוכחות והראיות ההנדסיות וההגיוניות ימצא עוד סופר מעמיק, אשר יטיל ספק באמתת ההנחה הזאת, ששתי פעמים שנים הן ארבע.

לידי ההרהור בזה באתי על ידי מאמרו של ה' קלוזנר והרחבת הגבולים בגליון מא של יהודי. סופר עברי ידוע כתב בלוח אחיאסף לשנת תרס"ב הישקפה כללית על המאורעות של השנה ההולכת לפניה, וביחוד על דבר התנועה הפנימית במחנה ישראל. ובהיות שאין הסופר ההוא מתיחס לשום מפלגה וכתה, אלא משתדל להבין לכל מאורע בעמנו ולבקש את הטוב והמועיל בכל מפעל, לכן דן מנקודת מבטו כזה: פה נמצאים ציוניים המנבילים פעולתם במקצוע אחד, היינו, להיטיב את המצב המדיני של עמנו בכל מקום שהוא; שם נמצאים גם כן ציוניים אשר צמצמו את פעולתם במקצוע אחד, היינו, להרחיב ולהאדיר את הקנינים הקולטוריים של עמנו; וגם הפעולה הזאת מתפוצצת לכמה ניצוצים: יש שיעמלו הציוניים להרחיב דעת שפת עבר ותולדות ישראל בין בני הנעורים, ויש אשר ישימו עין על המצב המוסרי של עמנו ברוב כתותיו, והם משתדלים למנות כל חסרון ולחקן כל מעות. באותם המקומות, אשר שם תחסר להכתות הנמוכות גם ראשי ידיעות של ההשכלה הכללית, שם הם עמלים עם הצבור להאיר אור במחשכיו. ויש אשר יטרחו הציוניים לחקן את סדרי הקהלות הצריכים תיקון, או כי יתנו אל לבם להרים את קרן עמנו בחייו האיקונומיים, או לחקן את חייו הסוציאליים. כל הציוניים ממינים השונים יריבו לפעמים אלו באלו, וכל כתה וכתה טוענת: אנו ציוניים האמתיים ואתם ציוניים מזויפים. ואולם האיש העומד מרחוק לכל השאון הרב הזה ומבקש רק את התועלת הכללית, יאמר בנחת ובפשיטות: רבותי! כלכם ציוניים, כלכם דורשים טובת עמנו ומרבים אֶשְׂרו וטובו, ובלבד שתעשו מה בפועל, שלא תגוימו ותפלגו, שלא תהיו מן הצעקנים והמרעישים — נשיאים ורוח וגשם אין. וכבר למדו אותנו הקדמונים: אמור מעט ועשה הרבה.

מובן מאליו, כי ציוני נלהב של אחת הכתות שוכרתי לא יודה לדברי, כי אם ישוב בקנאתו הנפרזה לטעון: אין זו ציוניות, אלא הומניות, או הרחבת ההשכלה, או אהבה לאומית, או חבת הארץ או—תהיה מה שתהיה. אבל אם התרגל לסדר טענותיו על פי חוקי ההגיון,

איני שונא את החרדים - בשביל שהם חרדים בלבד, ועם כל זה לא נמנעתי מלהציע כמה ענינים חפשיים. לעומת זה איני אוהב דוקא רק את החפשיים, אלא, כמאמר ה' קלוזנר, את אלה שאני מקוה - לעשותם לחפשיים". וגם זה הוא פרי האהבה הלאומית. הנחתנו הכללית היא: "יצדיק באמונתו יחיה", וחלילה לנו להניא את העם מאחרי מנהיגו הדתיים. ואולם בראותנו קצת מנהיגים דתיים מעכבים, לפי השקפתנו, את הגאולה הלאומית, אנו מדברים אל העם ומבארים לו, כי אין המנהיגים האלה קדושה דתית, ומוטב לו שיחדל מהם, למען יצא לחירות. הסכנה העצומה כעמנו איננה יוצאת לו מן הדת, אלא מבעלי המונופולין הדתיים. רואים אנו, כי בכל ענין צריכים לעצה ולחכמה ולמעשים רצויים; ואולם בנוגע להתחסדות, די לאיש סכל ופתי, אשר יעצם מעט את עיניו ויעקם את שפתיו, והיה הוא למנהיג העם ויוליכו שולל. ובשביל שחפצים אנו בתיקון האומה ובגאולה, אנו משתדלים לבטל את ההשפעה המפסדת הזאת. ומובן מאליו, כי חלילה לנו לשנוא את החרדים - בשביל שהם חרדים בלבד, שהרי על כל פנים הם תועים, אשר התעו אותם מאשריהם בכזביהם, אלא שאנו מקוים - לעשותם לחפשיים" באמצעות פעולתנו.

הפעולות הפוריות האלה, שאנו רואים מצד הטובים והמשובחים של הציונים, לשכלל דוקא את הכחות הנמוכות של עמנו, להרחיב את ההשכלה וכשרון המעשה בנו, להיטיב את החנוך, להרים את המצב האידיאלי של עמנו, לישר את ניו, להוציא את העקמומיות המוסרית מלבנו, לקרוא לו דרור משעבוד גדוליו ובעלי היחס, להרבות את הכחות הפועלים בעמנו - כל המעשים והפעולות האלה אינם - כמאמר ה' קלוזנר - אמצעי להציוניות, אלא הם הם עיקרי הציוניות, וזוהי איני יודע - ציוניות - זו מה היא. אחרי חלומות של רוחניות שברוחניות לא הלך לבי מעולם. ואפילו אם הייתי מסוגל להשפיע דמיונית כזאת, לא הייתי צריך לתנועה לאומית, כדי להשקיע עצמי באיוו - דבקות. אין להציוניות סכנה עצומה מזו, כשיבואו איוו - מעמיקים ויעשוה לשטה פלוסופית ויחלו לחבר בה ספרים עמוקים, באופן שתהיה לנו ספרות חדשה של עמקנות, נוספת על אלו שהנחילו אותנו אבותינו. אקוה, כי לא יחדשני שום איש בולזלז העבודה הרוחנית. ואולם רק עבודה כזו תהיה רצויה ומועלת לנו, אם תצא ממנה תועלת כללית לאומה. והתועלת הזאת אינה צריכה להיות בלי אמצעי, אלא אפילו איש מפי איש, מים שאובין מכלי אל כלי, ובלבד שיהיו הרברים מקוריים ולא פטפוט וחקוי. כלנו שותים בצמא את דברי ה' - אחד העם, אפילו אם לא נודה לכל דעותיו (ואיני נמנע מלהודות על האמת, כי חולק אני על הרבה מדבריו), בשביל שרואים אנו בהם סימני המקוריות לכל פרטיה, ואיך שיהיה משפטנו עליהם, אין ספק כי נלמד מהם גם באותם הפרטים שאין דעתנו כדעתו. ואולם לדרוש מכל הציונים, כי ישקיעו עצמם דוקא במהשבות כאלה ובהן יצמצמו את כל כחותיהם, מלבד שאין זה בנדר האפשר, איני מוצא בזה גם תועלת לאומה.

ה' קלוזנר דורש מאתנו, כי נדבר אל העם השכם ודבר - ונורה אותו כי רק חיי שעה אפשר לו למצוא בנולה, וחיי עולם לאומיים שמורים לו, בעתיד קרוב או רחוק, אך ורק בארצו ההיסטורית בלבד". כדי לדבר כזה אל העם השכם ודבר, היה לכל-הפחות הרוב שבנו מחויב להאמין בעצמו בזה. ואולם ציונים רבים חושבים, כי גם אם תהיה תקותנו - בעתיד קרוב או רחוק, עדיין הדבר מוטל בספק גדול אם לכל עם ישראל, ואפילו לרובו, שמורים חיי-עולם לאומיים - אך ורק בארצנו ההיסטורית. רבים מאמינים בחיי עולם לאומיים אפילו בנולה, אם יתקנו

ואולם ה' קלוזנר טוען, כי אסור היה לו לאותו - הסופר העברי הידוע - להעמיד הנחה כזו, שהרי כבר יצא הוא להלחם נגד השקפה כזו. מעיד אני על הסופר הזה, כי מעולם לא קרא את מאמרו של ה' קלוזנר - גבולות הציוניות. ואולם הענין לכשעצמו מובן לי היטב. הנבלת הציוניות תהא אפשרית רק אחרי הנחה אחרת, אשר אין הסופר המדובר מודה בה כל עיקר. היינו: אם יקבע בלבנו הרעיון, כי אין הציוניות אלא מין תורה עמוקה של חסידות חדשה, אשר ניתנה להיות נאמרת בין ייחדי סגולה בין השמשות. ולא זו בלבד, אלא אם גם נסכים לזה, הנה כבר נאמר במקצוע זה למדי, וכבר העמיקו בהציוניות הרוחנית ופלפלו בה באורך וברוחב ובעומק למדי. ובמאמרו של ה' קלוזנר אין אנו מוצאים, למשל, אותו העומק שבדברי אחד העם, אשר איך שיהיה משפטנו עליהם, בעל כרחנו נודה, כי הם מקוריים, ורק שהרחבת הציוניות, כלומר: הרעיון העמוק אשר בדברי מר אחד העם יהיה ללהג הרבה ויגיעת בשר. מה נאמר, למשל, לפלפולי ה' קלוזנר על דבר הלאומיים והעממיים? על אותם הנקודים באחרונה הוא טוען: העממיים אינם אוהבים את כל המפלגות האלה, אינם רוצים בתקנתן של כל הכחות השונות כאחת; רק את העניים ואת עמי הארץ ואת החפשיים (או את אלה, שהם מקוים לעשותם לחפשיים) הם אוהבים, ואת שאר האומה הם מבטלים (?). ודבר זה מכדילם הכדל נמור (?) מן הציונים, המצפים לגאולה שבכל המפלגות הישראליות ומשתדלים בדבר גאולה האומה כלה. ואחרי אשר טען ה' קלוזנר כזה על העממיים, הוא חוזר תוך כדי דבור ואומר! יזאת אינה אומרת, כי בשביל שהם ציונים, חובה מוטלת עליהם לאהבה את כל העשירים והלמדנים והאריסטוקראטים שלנו. הרוב מהם אולי באמת מקולקל יותר מן ה המון הפשוט. ואולם לשנוא את העשירים אך ורק בשביל שהם עשירים, ואת החרדים, בשביל שהם חרדים בלבד, דבר זה לא יעשה איש ציוני או גם איש לאומי.

אני, למשל, הנני מתייחס על כח העממיים, ועם כל זה לא יצדק עלי אף דבר אחד מדברי ה' קלוזנר, הסותרים זה את זה. איני שונא לשום אדם מישראל, אבל העממיים רואים, כי אין העשירים והלמדנים והאריסטוקראטים צריכים לנו כל עיקר, אלא דוקא העניים ועמי הארץ. הבריאם אינם צריכים לרופא אלא החולים. וגדולה מזו: אם רוב הכחות המיוחסות שבנו מקולקלות ביותר מהמון העם, כאשר יודה גם ה' קלוזנר, הנה השכל מחייב, כי על כל פשעי ההמון תכסה חמלתנו, כי יודעים אנו את דלותו החמרית והרוחנית, שפלותו, חסרון חנוך טוב, ובקצת הענינים אשמים אנו בדבר, כי לא שמנו עד הנה עין אל חנוך העם. ואולם הכחות המיוחסות חוטאות בזדון, וכאשר נבוא לדבר על לבן, הן בועטות בנו ברגל גאווה. בישראל מושל הכסף, אך ורק הכסף; וכל מי שהוא עשיר במאות הוא עשיר גם בדעות וחפץ להשתרר על העם ולהשפיע עליו זוהמתו ושפלותו המוסרית. מטעם זה משתדלים העממיים להוציא את העם לחירות משעבוד - גדוליו. לא משנאתנו לגדולינו אנו עושים כזה, אלא מאהבתנו לעמנו. גם בארצות המערב, שאני חי בהן רוב ימי, ראיתי כזה פעמים אין מספר. מתוך העם תצא איוו תנועה מועלת, אשר נקוה הרבה מתוצאותיה; אבל העם שקוע עיד בעבודתו ואינו מעיז לקבל על עצמו איוו הנהגה, אלא הולך ומוסר את הדבר ביד אנשים מיוחסים, ואחרית התנועה תהיה תמיד הוללות ורעה רבה. אנו רוצים בגאולה האומה כלה; אבל אין אומה זו נגאלת מן השעבוד החיצוני, שרם שתגאל מן השעבוד הפנימי.

על הרבנים הפולנים.

(סוף *).

אולם ה' מנחם-אב, בכלל יתר חבריו שמבקשים סניגוריה על רבנות זו, מוצא לה זכות ומומין בשבילה עבודה ומקום (נאלו מחויבים אנחנו לבקש עבודה בשביל האנשים הללו, שמתפרנסים על חשבון הקהל בלי שום עבודה!) והיא — העסקנות בצרכי צבור, ובאמת באיצטלא זו עומדת כעת הרבנות מטעם לעיני הרבה משכילים, וביחוד בערים הגדולות, שמביטים על הרבנים הללו כעל עסקנים אשר רק עסקנות תבוקש מהם, אם כי באמת העבודה העיקרית, הכרוכה בעקבות המשרה הזאת, וביחוד בערים הגדולות, כשהיא לעצמה כבר נוטלת את כל שעתו של הרב ואינה מנחת לו לפנות הרבה לזרבים אחרים. אולם נניח, כי הרב הוא אדם פנוי, וכל חובתו היא לעסוק כל ימיו בצרכי צבור, ובכן — נקרא לילד בשמו העצמי — שוכרים אנחנו לנו איש, שיהיה שתדלן בצרכי צבור! אפשר להסכים לדעה זו, כי באמת נחוצים לנו פרנסים טובים, עסקנים בצרכי צבור, וכי בשביל שאין לנו כאלה, לפיכך כל עניני הצבור אצלנו מתדלדלים והולכים, כי פרנסינו טרודים בצרכיהם ומפקחים על צרכי הצבור אך כלאחר יד, בשעה שאינה לא יום ולא לילה, ולא למותר היה לכל עדה שיהיה לה איש פנוי לכך, אשר כל צרכי הצבור יהיו מסורים בידו, כמו שהיה הדבר נוהג לפנינו בפולין וליטא. אבל אם כן, מה לו לאיש הזה ולשם רבנות? יהי נא האיש הזה שתדלן, עסקן וכל מה שלבו חפץ, ובלבד שלא יהיה רב, אמנם ה' מנחם אב מוכיח, שהממשלה דורשת אנשים, אשר תראה בהם שלוחי הצבור ומלאכיו, ומביא מעשה בשר אחד שדחה בקש את כל המבקשים שבאו לפניו בענין אחד של צבור, עד שבא לפניו הרב מטעם, שאותו קיבל בתור שליח צבור ונכנס עמו בדברים. אפשר, שדבר זה היה מקרה בודד; אפשר גם כן, שכל אותם שבאו לפני אותו השר לא היו ראויים למשלחתם, והרב מטעם ההוא חכם היה וראוי היה באמת לכך. אבל על פי רוב רואים אנו בכל הערים הגדולות ברוסיה, ואפילו בעיר הבירה, שכל העסקנים בצרכי צבור הם דוקא אנשים סוחרים, או מלומדים שדבריהם נשמעים לפני הממשלה, ולא הרבנים מטעם, עדיין לא ראינו רבנים מטעם שהוללו גדולות, ועל פי רוב נמצא כי כל הרבנים מטעם השתדלנים הגדולים, שהבטיחו קודם הבחירות לחולל נפלאות ולהשתדל להביא אפילו את המשיח, מכיון שנבחרו לרבנים תשש כח השתדלותם ונתאבנו על כסא רבנותם. אכן לדבר זה יש סבה נכונה: האנשים הדורשים מן הרב עסקנות, שוכחים כי בכדי להוציא דבר מה לפועל, נחוצים לאותו רב עוזרים מסייעים ומעשים. כי הרב בכל היותו בעל רוח כביר ושתדלן, אי אפשר לו להוציא דבר לפועל בלי עזרת ראשי הקהל והנדיבים בעם; ובכן נחוצה תחלה שהרב יהיה מכובד על העדה, בכדי שיהיו דבריו נשמעים, והאם יכול רב בודד להיות מכובד על העדה? בכדי שיהיו דבריו הרב נשמעים, נחוצה שיהיה הרב מחונן בידיעת היהדות, והעיקר שמנערותו יהיה מחונן למשרה זו, ולא שיהיה איש מן השוק, אשר תמול שחק עם השרים בקלפים, והיום, כשכלו לו כל הפרנסות שבועולם, או שחולו מתו, יבוא, לעמוד על הבחירה. ובכן רב כזה, כשרואה שאין לו עוזרים ומסייעים ושאינו יכול לשמור, תרפינה ידיו והוא מתכרך בספרי המטריקאות ואינו עושה כלום. ואולם בעיקרו של דבר, השתדלנות אינה צריכה להיות כלל וכלל מחובת הרב! מעולם היו אצלנו פרנסים לחדוד ורבנים לחדוד. אמנם טוב לתת להרב ידים לעסוק גם בעניני הקהלה, אבל טוב לתת

חיינו הפוציאליים כפי שאנו משתדלים. ומחויבים אנו להחזיק בדעה זו, שהרי העתיד הזה, אשר על אדותיו מדבר ה' קלוזנר, הוא באמת עוד רחוק מאד מאד. בינתיים יעברו כמה מאות שנים, ומה נעשה עם אחינו בגולה? האם נגיד להם, כי חיי עולם לאומיים שמורים לו, בעתיד קרוב או רחוק אך ורק בארצו ההיסטורית? והם הלא יתמו לנוע קודם לכן. באיזה אופן יצאו הם ידי חובתם להאומה?

ה' קלוזנר ראה, כפי הנראה, כי סוף סוף הוא מוכרח לספר להקוראים, הציוניות הזאת מה היא, לכן העמיד הנחה: כי על הציוניים "לדאוג להמושבות והפועלים בפלשתינא, לבתי ספר שבארץ ישראל, לבתי העקד הנוסדים בה, ויחד עם זה — לשכלול הבאגן הלאומי". ותו לא מירי? ! להמושבות והפועלים בפלשתינא, לבתי הספר שבארץ ישראל ולבתי עקד (מה הם?) הנוסדים בה רואנים גם אנשים אשר בפירוש הכריזו על עצמם, שאינם מורים לא בהציוניות ולא בתחיה הלאומית בישראל. זהו מן המפורסמות שאינם צריכים לראיות. בועד החברות "עזרא" בברלין היה ימים רבים המנהג, כי תיכף כפתיחת המשא ומתן, הכריזו אחר מהנאמנים בהסכם כלם: להוי ידוע לכל באי עולם, כי דבר אין לנו עם הציוניים ועם הלאומיים, ואין לנו משרה אחרת במעשינו, אלא להמציא עור חמרי להנצרכים לו. נשאר רק ענין הבאגן הלאומי — אשר עם כל תועלתו אינו מספיק לנו, להשקיע בו את כל תקותנו הלאומית ולתלות עליו את כל חיינו הלאומיים. לא קנית מעולם מניה של הבאגן ולא נמנית מעולם לשלם השקל, ועם כל זה יהודי לאומי אני. וגדולה מזו: חושד אני ברבים מן המשלמים את השקל והקונים מניות הבאגן, כי אינם ציוניים על צד האמת, אלא השקל היה להם למין קמיע, והמניה למין הידור מצוה, כעין "אתרוג נאה".

היוצא לנו מכל זה, כי אין להעמיד גבולות ותחומים להציוניות, אלא להשגיח ולהקפיד על זה, כי לא תהיה הציוניות רק דבר שפתים והידור חיצוני. ואולם המעשים — כל הדרכים מובילים לציון. לפעמים ציון ממש ולפעמים ציון סימבולית ורוחנית. ובכלל הציוניות אנו מונים כל מיני פעולות טובות, אשר ה' קלוזנר מיקל בהם ראשו ולועג להן. אותן הפעולות הממשיות חביבות עלי לא מן העמקנות הציוניות, שהרי זו יקרה לנו במקום שהיא אמתית ומקורית, אבל בודאי מכל פשטוטי דברים ופלפול של רעות רוח. לא רבתי מעולם בגדולים ולא נלחמתי בהחרדים, יען שונא אני את העשירים בשביל שהם עשירים או את החרדים בשביל שהם חרדים, אלא, יען ראיתי בהם עכוב של גאולתנו הפנימית והחיצונית. ומטעם זה, בראותי את רוב ההפסד היוצא לנו מן הפלפול והעמקנות המרובה שבנו, בראותי, כי הציוניות עתידה להיות נושא ענין של "וצריך עיון" או של "ויש לישב בדוחק", מין מהרשיא חדש, הנני מוצא את עצמי מוכרח, לריב גם בהציוניים "המעמיקים", לא "אך ורק" מפני שהם מעמיקים בלבד, אלא מפני שחפצים הם לשעבד את עמנו לאיזו רוחניות חדשה ולהשקיעהו בעמקנות של חרודים ופלפולים.

רב לנו בעכדונתנו המוסרית, רב לנו בשעבוד "השיטות". עלינו להשתדל לקרוא לעמנו דרור מן השעבוד הקשה הזה, יהיה באיזה אופן שיהיה — זאת היא עבודתנו עתה.

ד"ר ש. ברנפלד.

ברלין.

אלא בשביל חוג אנשים ירוע, שמביטים עליו כעל דמות דיוקנא של הקדוש, והמשכילים, אם שאינם יורעים אותו לגמרי ואם שסובלים אותו רק משום פטור בלא כלום אי אפשר, אבל לעולם אינם באים עמו בשום מנע ומשא, ומפני כך נשאר דיין או רב כזה רחוק מן החיים, והוא שפל ונבזה, ובכן יש לנו להוכיח שאלמלא הרבנות מטעם לא ירדה כל כך הרבנות הרוחנית, שהיא סוף סוף הרבנות האמתית בישראל, עד הדיוטא התחתונה כמו שירדה כעת.

אולם איך שיהיה, אחת היא לנו יד מי במעל הזה ובמי הקולר תלוי שהרבנים הרוחניים אבד ערכם בעיני העם. העובדא היא עובדא, שאין לנו עכשיו רבנים רוחניים כל עיקר. אבל, מריה דאברהם! האם מושבעים ועומדים אנחנו עד ימות המשיח, שיהיו לנו רבנים רוחניים רק בתמונה זו דוקא שאנחנו רואים אותם היום בנוולתה? והאם אי אפשר לתקן הדבר לדרוש ולקוות שיהיו לנו רבנים רוחניים יותר טובים ומתוקנים מאלה שאנחנו רואים עכשיו? והאם בשביל שהרבנים הרוחניים אינם ממלאים כעת את תפקידם באמונה, בשביל כך ראוי הדבר שנקח מהם את כתר הרבנות ונשים אותו על ראש אנשים זרים, הבאים באמת מן החוץ, כמבטא ה' בהן? אם הרבנים הרוחניים אינם מתווכים כראוי — כי איך אפשר שיהיו מחונכים, האם ע"י הישיבות הידועות או ע"י ה"כוללים" השונים? — הלא אפשר לנו לחנכם, אפשר לנו לחנך רבנים אחרים רוחניים באמת, שיתאימו גם לצרכי החיים, ומה אנחנו עושים? תחת שעלינו להשתדל להתקין את הרבנות הרוחנית, אנחנו מקלקלים אותה ומנתחים אותה לגזרים, ותחת שעלינו להשתדל שהרב הרוחני יהיה גם משכיל במדה ידועה, כדי שיוכל להיות משפיע גם על המשכילים שבדרור, אנהנו הולכים ולגקחים לנו איזה משכיל ועושים אותו לרב, ואת הרב אנחנו משאירים שיהיה פרא כמקדם הנוער רק בשביל הכטלנים. משל לאותו הרב שאמר לעם הארץ: שמור את הפיטום של האתרוג! מה עשה אותו ע"ה? הלך ונטל פיטומו והניח אותו למשמרת בחדרי חדרים, ואת האתרוג הניח לחד. אמנם עושים גם אנחנו כך. יש לנו אתרוג לחד ופיטום לחד.

ה' מנחם-אב מבדיל בין הרבנים שיצאו מבית מדרש הרבנים, שדבר זה היה לפי דבריו גזרה שלא היתה יכולה להתקיים, ובין המצב דהאידינא, שנתנה הרשות בידנו לבחר לנו רבנים כאשר עם לבבנו, ובלבר שיהיו גם בעלי השכלה במדת ידועה: יהיו בקיאים בכל חררי תורה, עוקרי הרים וטוחנים זה בזה בסברא. רק ידעו את לשון המדינה ואת כללי ההשבון, כשעור שתלמידיו בתי הספר בעלי שש מחלקות יודעים אותם". כך דעתו של ה' מנחם-אב. אבל יטריח נא ה' מנחם-אב את עצמו להראות לי את הרבנים הללו במדינתנו, הבקיאם בחררי תורה, עוקרי הרים וטוחנים וב"ו בסברא, וחזין מזה יורעים הם עוד מלתא זוטרתא: את שיעורי מחלקות הנימנויים, איה איפה הרבנים הללו. כאשר עם לבבנו? כמה מספרם? — אבל נניח כי אפשר הדבר שיהיה הרב בעל תורה במדה מרובה וידע גם את הידיעות הדרושות הללו. הנני מסכים בכל לבי לאפשרות זו. אבל הלא על זה אני דנין! הלא זה הוא הנחזין לנו! נחזין לנו רב רוחני, רב שיהיה, ראשית דבר, בעל תורה ויהיה נסמך להתרת הוראה, ושתהייה לו גם כן הזכויות הדרושות לזה על פי מדת ההשכלה. ואלמלי הבינו כלם את שאלת הרבנות באופן כזה, היה טוב מאד. באופן כזה הבינו את הדבר בחו"ל, כשדרשה הממשלה מן הרבנים תעודת השכלה יותר גבוהה, כי הלכו הרבנים האמתיים, הרבנים התורנים לפי מצב התורה במדינתם, ולמדו השכלה במדה הדרושה, והשינו גם כן זכות אופיציאלית.

להם רק ידיים, כלומר, שלא ליטול מהם את הצדקה לכך, ואולם לא שעיקר עבודתם בציבור תהיה השתדלנות. כלל היה ביד חכמינו: "מ' שנה למד ומ' שנה לימד ומ' שנה פרנס את ישראל"; תחלה למד הרבה ולימד הרבה, ואח"כ אפשר היה לו לפרנס את ישראל. עיקר עבודתם היה בתורה. רב גדול היה לא מי שהיה גדול בסקטוריות, אלא מי שהיה גדול בתורה. ומתוך שנדולים היו בתורה ומכובדים היו על העם, לכן היו דבריהם נשמעים ופרנסי העדה סרו למשמעתם. כח הרב צריך להיות רוחני ולא מעשי. לו דרושים אנשים שיהיו "עושי רצונו", אבל לא שהוא בעצמו יהיה הפקטור והשתדלן. אולם כשחסר להרב הכח הרוחני הזה, כשאין לו כתר תורה, אז אפילו אם ילך ויצא ויבוא כל היום, אינו כלום, כי כל פעולותיו תהיינה מאפע. ובכן אותם שמבקשים להעמיד רבנות זו על עסקנות בצרכי צבור ושתדלנות, לא ישינו את משרתם גם הם, כל זמן שלא תהיה תורה עם דרך ארץ.

ה' מנחם-אב מוכיח את חלישת כחם של הרבנים הרוחניים בזה שהם אינם מסוגלים לעמוד כראש העם ולהעיר אהבת הלאום בלבנות הצעירים, והוא מראה לנו רבנות זו בנוולתה וטפשותה עם דרשותיה ע"ד בן המלך ובת המלכה, עם עקימת הכתובים וההקירות על ד' היסודות וכו'. אין כוונתי להצדיק את הרבנים הרוחניים — אם שיש עכשיו כבר רבנים אחרים ביניהם, שאינם ראויים לעלבון זה — אולם באמת, לכשנסתכל בדבר, נמצא כי צדק מאד ה' בהן כזה, ששפלות הרבנות הרוחנית באה בשביל הרבנות מטעם, והיא שגרמה להראשונה את ירידתה. אלמלא היה לנו טפוס ידוע של רבנים מטעם בעד המשכילים לחד, היו הרבנים הרוחניים בעל כרחם מתקרבים אל ההשכלה ואל החיים, כי כלל הוא לעולם: פרנס לפי הדור. הרבנים היו מתקרבים לאט לאט אל ההשכלה על פי הכרח, ועם זה לא היו מאבדים את טיפוסם הרבני. אולם מכיון שנחלקה העבודה והיה למנהג לקחת רב משכיל לחד בעד המשכילים, ממילא נשאר הרב הדתי אך בעד כת בטלנים ידועה, שיש להם עוד צורך בשאלות דתיות, והם, כמובן, דורשים מאת רבם אך בטלנות ופראות לבד, וכל רוח השכלה פוסל בו, וממילא נשאר הרב הדתי אחורי דלת החיים. ובאמת אנו רואים כי באותם המקומות, שעל כסא הרבנות האמתית יושב הרב הרוחני, למשל בליטא ורייסין, אשר שם עומדת הרבנות הרוחנית עוד בתקפה והרב מטעה"מ אינו אלא פקיד ולא יותר, שם הרבנים הרוחניים מקורבים יותר אל המשכילים ואל החיים בכלל. רב משכיל, הכותב במכתבי עתים", לא לבד שאינו ננאי להם, אלא, אדרבה, פאר הוא להם ועירו מתפארת בו, ובפרט בפולין, ששם ידיעת שפת רוסיה חובה היא להרב ואין שם רבנים מטעם כל עיקר, שם אם יודע הרב יותר מכפי הדרוש, גם כן אינו נעשה פסול בשביל כך, כי רגילים הם לרעיון זה, שהרב צריך לדעת גם "חכמה יונית". כן הוא המצב בערי ליטא ופולין, ששם היהדות בכלל עומדת עדיין בתקפה, ולהפך, בוירומה של רוסיה, ששם עומדת היהדות במדרגה התחתונה והבורות וההפקרות נתרבו, שם לכאורה אפשר היה לקוות יותר כי הרב הדתי יהיה מלומד ומשכיל, ואולם שם רואים אנו דוקא את ההפך מזה: הרבנים הדתיים עפ"י רוב הם כלם, מלבד מה שנים ידיעתם בתורה מעטה מאד, אנשים הרחוקים מן החיים, בטלנים ושפלי רוח, ויקר מאד למצוא שם רב אשר ירע להלך נגד החיים, ואם יש כמותו, נרדף הוא בשביל השכלתו. ומפני מה כך עלתה שם? מפני שעיקר הרבנות נמסר שם להרב מטעם. הרב מטעם הוא המסדר את הקדושין והוא היושב על כסא הרבנות האמתית והוא ממלא את כל עניני הדת, והדיין הממונה גם הוא בקרב העדה, אינו

אמצעים, לחנכם בדרך כזה. גם עשב יש לו מלאך הממונה עליו ומכה בו ואומר לו: גדל! ואצלנו גדלים רבנים ככמהין ופטריות בלי שום הכנה וחינוך, וזולתי החינוך הידוע, שהם מקבלים בהישיבות הידועות. אם עדיין לא הגיעה השעה להעמיד בית מדרש לרבנים בדרך אופיציאלי, הלא אפשר לנו להעמידו באופן פרטי. כמה ישיבות, המנדלים פראים או חצי פראים יש לנו! כמה משולחים של ישיבות, הידועות לנו ושאינן ידועות לנו, שישנן בעולם ושאינן בעולם, יש לנו! האם אי אפשר לנו להעמיד ישיבה אחת לתורה אמיתית, שהיא תחנך רבנים בעלי תורה ודעת באמת? האם אין לנו אנשים, שמרגישים את הצורך והחפץ בזה ושיחזיקו ישיבה כזו? אם כך הוא, אם באמת אין לנו אנשים מרגישים כאלה — או די לנו ברבנים מטעם הללו, דור דור ופרנסו!

אבל אי לו לדור שעלתה בימיו כך

רב כפול.

בארצות המערב.

מא.

החברה החרדית שנוסדה בברלין כעין צרה לחברת כל ישראל חברים" בפאריז, ועוד קבלה על עצמה, לנטוע נטעי הקולטורה הנרמנית בקרב היהודים שבמזרח, נאספה בפעם הראשונה לאסיפה לפני ימים מספר. באסיפה זו הודיעו, כי הנביר אינן לנדרו, מי שהיה יושב בראש החברה, התפטר מכהונתו, מפני שאינו מופנה כל צרכו לכהונה זו, ולכן בחרו בנביר אחר תחתיו. כאשר קראתי את ההודעה הזאת במה"ע נתקשיתי בה הרבה. ה' לנדרו הוא איש נודע ומפורסם בקהלתנו בתור איש אשר ידו בכל. הוא היה בעל עסקים גדולים ואחד "המסדרים" המפורסמים, ובכל המוסדות האלה ראינו אותו משתתף או יושב בועד המפקחים, ואומרים עליו כי "שכר בטלה" קבל בכל שנה ושנה יותר ממאתים אלף מרק, ואולם בקיץ זה היה מוכרח להתפטר מעבודתו זאת משום "מעשה שהיה, ועכשו בטלו המונעים והמעכבים. ולפיכך שאלה עצומה היא: אם לפני ששה ירחים, כאשר היה בעל עסקים גדולים, לא חסר לו הפנאי, לנטוע נטעי הקולטורה הנרמנית בקרב היהודים שבמזרח, מדוע פנה כעת, לאחר שפסקו עסקיו, עורף לעבודה החשובה הזאת?

אקוה כי הקוראים העברים, בהיותם מכינים דבר מתוך דבר, יעמדו מעצמם על ישוב השאלה הזאת. בברלין כך הוא המנהג: היהודים הם רחמנים בני רחמים, וחלילה להם למצות עומק הדין עם אחד מאחיכם. הם מעלימים עיניהם מאיזה עין ופשע ומלמדים זכות על כל איש. ואולם עון אחד יש, שאין לו כפרה עולמית: חסרון עושר. מכיון שיודע להם: פלוני בן פלוני ירד מנכסיו, הם דוחים אותו מקהל ערשם, ואם יתקש האיש ולא יניח את מקומו מאליו, כמה אמצעים להם להבדילו ולהרחיקו. בברלין נמצא בשכר הימים איש חכם ועשיר מפורסם, ובשביל שהיה עשיר גדול מחלו לו את חכמתו ומנוהו פרנס על הצבור, ודבריו היו נשמעים בהדגת הערה ובכל דבר שבצבור. ויהי היום ויבוא אחד הפרנסים לביתו ויספר לאשתו כדברים האלה: חושש אני, כי פלוני החכם ירד מנכסיו. ומה ראתי בו? שאלה האשה כלה משתוממת. "לא ראיתי כלום", השיב האיש לתומו, "אלא היום בישיבת פרנסי העדה דבר פלוני כנהוג, ואלמוני הבנקיר המפורסם, שהיה עושה תמיד אונו כאפרכסת לשמוע דבריו ולומר הן! לכל הצעותיו, עמד וחלק עליי. ובאמת לא ארכו הימים והחכם העשיר המדובר היה מוכרח להודות על "עונו", כי בינתים אבד ממנו הונו בענין רע, ומעתה הוא אין לו חלק ונחלה בישראל. לא עשירות אמיתיות היא הנותנת כבוד לבעליה, אלא אפילו עשירות מזוייפת, ובלבד שינהג

וכן היה נעשה אצלנו ג"כ; אלמלא באו הרופאים, המורדים, הרוקחים וכל בעלי הדיפלומים הללו בחוצפתם ותפסו בזרוע את הרבנות, היו הרבנים הרוחניים בע"כ הולכים ולומדים מדת השכלה של ב"ם בינוני, והיו לנו רבנים תורניים וגם אופיציאליים, והעדה שאין הרב התורני שלה יכול היה להביא את התעודה הדרושה היתה יודעת שאין לה רב כלל והיתה מחזרת אחרי רב. אבל אצלנו עומדת הרבנות על בסיס אחר לגמרי, שאיש שיש לו רק התעודה על ידיעתו המעטה בהשכלה של ב"ם בינוני, הולך ולוקח לעצמו עשרת רב, מבלי שידרשו ממנו אפילו ידיעת בית רב בעברית ועפ"י רוב אין בהם ריח השכלה כללית גם כן. הלא על זה דוה לבנו, על הבריה המשונה הזאת שנולדה לנו, בריה שיש לה שני נבין ושתי שדראות, בריה שאין דוגמתה בכל אומה ולשון! והמצב המשונה והמזרחי הזה בודאי ידוע לה' מנחם-אב, והוא עושה את עצמו כאלו לא יודע, ועוד הוא בא ללמד זכות על זה. לא, רבותי! נחוץ לנו לבער משורש אחרי השקר האורח הזה כאומה. הגיעה השעה שנבין, שהשם רבנות הוא נרדף אך עם תורה ויהדות. דבר זה הוא העיקר, וידיעת חול היא טפלה, ולא להיפך. כן היה הדבר מעולם, זכן הוא צריך להיות, וכל החולק על זה כאלו חולק על השכינה, מעוות את הישרה ומקלקל את שורת הדין. רבנים, שיש להם סמיכה על ידיעתם במדידה או ברפואה, פגול הם לנו, ואם הם לוקחים לעצמם העטרה להקרא בשם רב, הם מחללים את השם ועתידים ליתן את הדין!

צריך אני למסור מודעה, שאין אני מכוון כלפי הרבנים מטעם, שיש בהם אחדים, הגם במספר קטן, שראויים באמת להיות רבנים אמיתיים בישראל, ורבנים יפים הם, אלא שהשם רבנות מטעם מנוול אותם. אלא אני מכוון כלפי הרבנות הזאת, ואני אומר שאין לה כל שום טעם ושום תפיסה באומה כלל וכלל ומצוה על כל איש ישראל לבער אחריה, ולא שהאופיציאליות בעצמה פוסלתה, כהבנת ה' מנחם-אב, כי באמת, כמו שהזכיר בעצמו, גם מהרים מרוטנבורג היה אופיציאלי גם מטעם הממשלה, וכל הרבנים הגדולים בדורות התיכונים, כמו: הרמב"ם, הרא"ש והרשב"א, היו אופיציאליים, והיו משתדלים שחמלכות תכירם גם כן לרבנים, וגם על פי דין היה כחו של הרב הזה, הממונה מצד המלכות, יפה (עיי' תשו' הרשב"א סי' תרל"ז ובחו"מ סי' ג' סעיף ד' ברמ"א); אלא עיקר הטעות הוא מה שנברא אצלנו טיפוס ידוע של רבנות מטעם, המסתפקת אך באופיציאליותה בלבד ואינה מתאחדת עם ידיעת התורה. זוהי הרעה שננורה עלינו, ונגדה צריכים אנו להלחם.

עלינו להודות על האמת, שאין לנו עכשיו רבנים כל עיקר. ולרגלי המצב הלו, שנמשך דור אחד, אין לנו כעת לא רבנים רוחניים ולא רבנים גשמיים. דבר זה אנו צריכים לזכור היטב ולחזור עליו בכל יום מאה פעמים ואחת, וכשנודע את המחלה, אפשר שנמצא תרופה לה. אפשר שגם זו לטובה, אפשר שנהוצה היתה התסיסה הזאת, בכדי לזעזע את הרבנות הישנה, ועכשיו, רק עכשיו, כשהרבנות ירדה עד הדיוטא התחתונה, אפשר שיהיה לנו לבנותה מחדש על פי טיפוס ידוע, אפשר יהיה לנו לברוא טיפוס רבנות, שהשם יהיה נאה לה והיא נאה לשמה. אפשר לנו להעמיד רבנים שיהיו מחונכים ברוח היהדות הטהורה והבקורת הצרופה, שידעו את עמם ואת מולדתם הכרה ברורה וטבעית, רבנים שיהיו בקיאים בהספרות התלמודית והרבנות ועם זה גם בעלי השכלה במדה הדרושה, והם יהיו בכהם לפעול על כל מפלגות העם והיווה תפארתם על עדתם, אלא שנחוץ לנו לבקש

מעצמם לצעוק על זה והם משתדלים לפני הממשלה, כי תמחה בדבר. הענין הזה מכוּעַר ביותר, ואולם אם יודמן לנו לדבר עם אחד מחשובי הקהלה הישראלית בלונדון יציע לפנינו טענותיו באופן כזה: להיו ידוע לך, כי כלנו בני ערת לונדון, כקטן כגדול, שוים בדעה אחת, כי קשים לנו האורחים האלה כספחת, ואם תחוק הממשלה חוק האוסר את הכניסה, או נשמח על זה כלנו באין הכדל. ואלא כמה נפלינו! ואלא כמה נפלינו? רק בדבר זה! ואלא מורים על האמת ומנינם את הצביעות והחנופה, ואלא אחינו מתראים כבואבים ועצבים ובלבם חושבים הם כמונו. כן סח לי איש חשוב מלונדון, ועל זה עניתיו: מאמין אני לדברך, כי כן הוא מה שאמרת, ואולם אפילו אם יחשו קצת היהודים מתוך בושה, ראויים הם לשבת, כי על כל פנים יש להם בושה, בעוד אשר אתם מקרירים פני עמנו כשולי קדרה. אין אומה ולשון בעולם, אשר דברים כאלה יהיו ביניהם כגדר האפשר. נשער, כי באחת ערי טורקיה רדפו את היונים הנמצאים בה והם נמלטו על נפשם לאיזה מקום אחר, אשר שם שלום ושלוח בעולם. אין ספק, כי איזה לחץ איקונומי יחשונו גם היונים לרגלי שטף האורחים האלה, ועם כל זה, האם אפשר לחשוב, כי יקומו לבקש מלפני הממשלה למחות בדבר? והו רגש הבושה הלאומית, וכל עם שיש לו בושה כזו יחדל מעשות תועבות כאלה, וכמה מעשים מנונים לא יעשו מפני הבושה, וזה יספיק לנו.

ואולם איך שיהיה הדבר, אין החוק הזה, המונע בעד הנודדים היהודים מלהכנס לאנגליה ואמריקה, מחכה להשתדלות מצד היהודים, אלא הוא עתיד לבוא מאליו. ולפיכך אין ספק, כי זהו דבר העומד כעת על הפרק, לשכם עצה בעד שטף הגלות החדשה להובילם למקום רצוי. ודבר זה עלינו לעשות בעוד מועד, היינו, עוד לפני בוא הקיץ, אשר עמו יחל בלי ספק זרם הגלות. עלינו לקבוע את הרעיון הזה עמוק עמוק בלבנו: להיהודים ברומיניה ובבולציה אין מעמד, ובעל כרחם ינלו רבים מארצם, ומה שיעשה הזמן טוב שיעשה השכל. אפשר להאריך הדבר מעט ולעכבו איזה זמן, אבל לדחותו לנמרי אי אפשר. לפי דעתי יביא הדבר הזה לידי מעשה, אשר אחינו בארצות המערב מתיראים ממנו וחפצים להתרחק ממנו בכל יכלתם. היינו, להתאסף מכל הארצות ולשכם עצה בדבר רבבות ומאות אלפים נפש מִיִּשְׂרָאֵל, אשר אין להם מקום להניח עליו ראשו. בעל כרחם יבוא לידי זה, ובמאורע זה אנו רואים מעין פעולת ההשגחה ההיסטורית.

השקפה על דברי המדינות.

(הועד המדיני באונגריה. — קולומן סיל והמפלגות המדיניות. — מצב הענינים בגרמניה. — דברי הקיסר. — דרוש משמברלין בעדינבורג. — המלחמה בדרומה של אפריקה. — הפועלים באמשטרדם.)

הקיסר פראנץ־יוסף בכבודו ובעצמו פתח את הועד המדיני החדש באונגריה. מובן מאליו, כי דבריו שהשימיע באוני מורשי העם נקבעו מקודם מטעם שרי הממשלה המקבלים עליהם אחריות כל ההצעות וההבטחות היוצאות מפי המושל. לאלה יקראו בשם „דבר מלכות“. בפעם הזאת מצאו הדברים חן בעיני השומעים, מפני שהיו נאמרים בזהירות יתירה, שלא יהיו נשמעים לא כלפי צד זה ולא כלפי הצד שכנגדו. כפי הנראה עדיין השר קולומן סיל עומד על פרשת דרכים ואי אפשר לו לדעת, איך יפול דבר ואל איזו מפלגה מדינית הוא עתיד להתחבר. שהרי אין ספק, כי המפלגה הליברלית, הגם שיש לה רוב מסוים, אינה עומדת על בסיס חזק ובנקל תפול תחתיה בעבור

מנהגי עשירים, אפילו לא ינרב כלל. במצב כזה יאמרו: פלוני הוא עשיר מקמץ, אבל עשיר הוא וחייבים אנו כבודו, וגם אין כמודו יועץ מישרים ופרנס טוב, אמנם כן, כספם וזהבם עשו ישראל לבעל!

ואולם נחזור לעניננו. החברה החדשה נועצה בדבר העזרה הנחוצה לאחינו במזרח. הכלל העולה מכל דבריהם הוא רק פשטוט בעלמא, וזהו מונח בטבע הענין. החברה הזאת לא נוסדה. יען כי בלב עשירינו וגדולינו נמצא רגש חמלה לאחינו הנדוכים והם כואבים וחולים על שברם, אלא מפני שהיתה השעה ראויה לכך, וביחוד כדי להוציא מלבם של צורירינו הצועקים כל הימים: חברת כל־ישראל־חברים בפאריז מושלת בנו! העשירים בעצמם, אפילו אם ירבה עשרם כחול הים, לא ירכו להביא לאוצר החברה החדשה, והעם עד כמה שהוא בעל יכולת להושיע לאחינו הנתונים בצרה ימשך דוקא אחרי החברה הראשית בפאריז. הפירוד שעשו העשירים במתכוון, כדי להכות את בית ישראל לרסיסים, אפשר שהיה מוצא חן בעיני העם לפני שלשים שנה, או כאשר חשבו רוב אחינו, כי אין עוד תחרות ואיבה בין היהודים ושכניהם אורחי הארץ. אבל כעת נשבר לב העם בקרבו ואינו ננרד אחרי גדולי המשיאים אותו עצה כזו; אדרבה, הוא כועס על זה ומוצא בו רק חנופה מכוּעַר ולא יותר.

עם כל זה אי אפשר לכחש, כי מכל ארצות המערב בִּיְהוּדָא אין לקוות כעת עוד וסיוע שיש בו ממש לאחינו בבולציה ורומיניה. ומצד השני הנה ידוע לנו, כי אין עוד לאחינו בארצות האלה מעמד בארץ מולדתם, ומוכרחים הם לנוע אל ארץ אחרת. בתשועה פורתא לא יושעו, ואין להם תקנה, אלא לצאת בגולה. מצב היהודים ברומיניה לא יתקון לעולם, ובבולציה רב מאד מספר היהודים, שהם יושבים רחוקים וצפופים. לצאת אל שאר המדינות של ממלכת אוסטריה הן אמנם מותר להם מצד החוק, אבל „המנהג עוקר הלכה“, ויהודי הבא לאחת המדינות האלה יושב שם כאל עקרים ואי אפשר לו למצוא פרנסה שם. ובימים הבאים בקרוב עתיד לצאת לפעולה חוק חדש באוסטריה, האוסר לרובלים לסובב עם סחורתם בשוק. החוק הזה ירבה עוד את חללי אחינו ונוספו גם הם על העניים המדוכאים. ומובן מאליו כי רק עליהם תסוב שיחתנו, שהרי העשירים ובעלי היכולת אינם מרגישים כתוקף הגלות אפילו בהיותם בבולציה, ואם מאיזו סבה לא תנעם להם הישיבה בארץ מולדתם. הנקל להם לקבוע ישיבתם במקום אחר.

כאנו לפי זה לידי הוכחה, כי היציאה בהמון היא ענין הכרחי, וכל מניעות ועכובים שבעולם לא יעצרו בעדה. יסוד החברה החדשה בברלין היה בעיקרו, להיטיב את מצב היהודים בארצות מנוריהם, כדי לעצור בעד שטף הגלות, וכמה מן העשירים נתנו ידיהם למפעל הזה לא מרוב חמלתם לאחיהם הנתונים בצרה, אלא משום טובת הנאה, בשביל העסק. ידוע הוא, כי בקיץ שנת תרס"ג עסק טוב בין ממשלת רומיניה ובין הבאנקים המפוארים בברלין, להלות לרומיניה כמה מאות מיליון בשעת דחק. ואולם העסק הזה נתקלקל בסבת יציאת היהודים הרצוצים מרומיניה. כי הגולים האלה, אשר באו בשקם ותרמילם עם נשיהם וטפיהם, העירו רגש חמלה בלב הבינונים, אשר באמת עוד „לב יהודי“ להם, כל זמן שאינם נתעים על ידי מאשירים ומהיניהם. אז היתה צעקת העם גדולה אל העשירים הגדולים: האם לממשלת זדון כזאת אתם אומרים להביא עוד? האם אין רגש בושה וכלימה בלבכם? נאמר מה שנאמר, בדבר הזה אנו רואים צעד חשוב לפנינו: כבר יש לנו דעת הקהל, והיא מוחה לפעמים בידי גדולינו מלעשות דבר מכוּעַר ביותר. מנהיגי הבאנקים חשבו לפיכך מעט את העם וספרו, מה בלב קארפ לעשות לאחינו, ואולם הפיוס הזה הועיל לדות קארפ, כי כאשר שמעו הרומנים את הדברים האלה התחילו צועקים: הממשלה מוכרת אותנו ואת ארצנו לישראל, ומשעם זה נתפרדה החבילה. בינתיים בא על נרמניה השבר האיקונומי הנורא, אשר על ידו הפסידה מיליארדים שלמים.

שאלת היציאה היא קשה עד מאד, מפני שאין ספק, כי גם אנגליה וגם אמריקה תנעלנה שעריהן בפני גולים יהודים באים בהמון. עדיין מתישבים בדבר הזה בלונדון ובוויניטון. כל זמן שבאים יהודים אחד לאחר, אבל אם יבוא זרם של גולים בבת אחת, אז ימהרו להוציא חוק אוסר את הכניסה לארצם. בלונדון כבר נמצאים יהודים, אשר התחילו

על „לקי המשפט והיושר“ ומתרעמים על הממשלות המתרשלות מלדין דין עם קטן גוע בצדקתו ואין מושיע. באמשטדרם נועצו הפועלים העובדים על חוף הים בטעינה ופריקה של הסחורות הבאות והולכות לקבל עליהם, לבלי יסייעו לשום אניה באה ממדינת אנגליה, ואם כזה יעשו כל הפועלים בשאר הארצות, אז יהיה זה נזרה שאין עם אנגליה יכול לעמוד בה, שהרי ישבת מסחרו מכל וכל. כל הדברים האלה אינם אלא מעשי נערות, וספק הוא אם הפועלים באמשטדרם אמרו אותם בכובד ראש, ועם כל זה מכה"ע בגרמניה מהפכים בעצה, „המתוכמה“ הזאת ושמים עליה. נניח, כי ההולנדים יעשו כזה, אבל בטוחים אנו, כי לא ימנעו בגרמניה מלכבד בעסק עם אנגליה ומכש"כ לטעון ולפרוק סחורה הבאה משם. בדבר שיש בו חסרון כים תחדל ההתרגשות המוסרית בגרמניה, „עם המשוורים והפלוסופים“ — לפנים, ועכשו עם הסוחרים ורודפים אחרי המטבע.

מאורעות ומעשים.

ביום 12 אוקטובר נגמרה קבלת כתבי בקשה לבית הספר למסחר במוינסק. סך הכל נתקבלו 424 כתבי בקשה, ומהם 91 מתלמידים נוצרים והשאר מיהודים. — מכה"ע האודיסאים מודיעים כי האינספקטור של בתי הספר לעם בפלך חרסון, בראותו כי המלמדים אינם שומרים לעשות את החקים ע"ד המלמדים משנת 1893, צוה עליהם כי יזהרו מעתה למלאות אחרי החקים והכללים הכתובים על כל תעודה ותעודה של המלמדים, וביחוד יזהרו שלא ילמדו בתהדרים למורים כוללים, כמו שפת רוסיה ולמורי החשבון, ושלא יתנו לשום איש זר לבוא אל החדרים, זולתי המלמדים והילדים, וכל מלמד אשר יעביר את חדרו ממקום למקום עליו להודיע את הדבר מיד להאינספקטור, וכל העובר על הפקידה, תאבד לו זכותו להיות מחזיק חדר באודיסא וחדרו יסגר. — במיניסטריום של האוצרות ברוסיה התעורר הרעיון ליסד בית מעשה דיו לצורך בתי הפקידות המרכזים של הממשלה. בתי הפקידות ההם מוציאים בכל שנה סך מאתים אלף רובל לקנין דיו. — במיניסטריום "של האוצרות ברוסיה תבחן בקרוב ההצעה, שהאנשים אשר גמרו חוק למורה בכתבי הספר למסחר יוכלו להתקבל אל כל בתי הספר העליונים. — ביום 10 אוקטובר קרא ה' י. העסס ען באגודה ההיסטורית אשר על יד חברת "מרבית השכלה בישראל" בפטרבורג את משאו על אדות היהודים בין הבונים החפשים. מראשית חתימות חברת הבוני החפשים נמנו בתוכה יהודים ילידי אנגליה, למרות התנגדות שונאי ישראל, וגם איזו מהם הגיעו למעלות נכבדות בהחברה. לעומת זאת גדרו הסתלקות האשכנזיות את הדרך בפני היהודים, והדבר הזה עורר את לעססינג בשעתו לריב את ריב היהודים ולכתוב טובות עליהם. יש ידיים מוכיחות, כי ר' יעקב ברוך משקלוב מתרגם ס' איקלידוס ע"פ מצות הגר"א מוולנא היה אחד מחברי אגודת הבונים, ובהיותו בה אג' לקח חבל בפעולותיה, — השלטון הראשי של בתי האסורים ברוסיה פרסם דין וחשבון בדבר מצב בתי האסורים בשנת 1899. בשנת החשבון היה מספר כל בתי הכלאים ברוסיה 886, ובכללם 70 בתי אסורים להגידונים לעבוד עבודת פרך. בכתבי האסורים היו כלואים 640,489 גברים, 88,869 נשים. ביושן שנת החשבון הושמו במאסר 610,890 אסורים והוצאו לחפשי 582,025 גברים, 78,894 נשים. לעומת השנה שעברה נתרבה מספר הכלואים במספר ארבע מאות ושבעים ואחד. מספר העובדים עבודת פרך היה 12,059 איש. 428 ברחו מכתבי האסורים ומהם נתפשו 282. — על יד לשכת שר הפנים ברוסיה נוסדה, תחת נשיאות סגן שר הפנים פ. ג. דורנאווא קומיסיה מיוחדת לבקר את החקים המיוחדת ע"ד היהודים. הרפרטמנט לעניני אמונות חול יפקח מעתה על הענינים הנוגעים ליהודים. — חברת יק"א ערכה הצעות שונות, איך להיטיב את מצב כלכלת הארטה במושבות ישראל

עליה רוח שאינה מצויה. מחכים היו לשמוע, מה בדעת הממשלה בדבר השתדלות ה"קרקעיים", החפצים לעשות כחבריהם בגרמניה, להסב את כל עניני הצבור אליהם. ואולם המושל אמר בפתיחתו, כי אמנם יודע הוא, שהרבה ענינים יש לתקן לטובת עובדי האדמה ובעלי האינדוסטריה והמסחר. אין רבוי זה אלא למעט, שהרי אם אומרת הממשלה, כי כל ענפי הכלכלה הצבורית צריכים לתיקון, מה הרווחו הקרקעיים, אשר כבר נקבע הרעיון בלבם, כי רק עליהם עומד הקבוצ המדיני?

וענין השתדלות הקרקעיים הוא כעת סבוך מאד גם בגרמניה. הקרקעיים שמחו שמחה גדולה. כאשר נתפרסמו פרטי שער המכס החדש, ובהיותם בהולים ולחוצים אחרי הכצע דרשו מאת הממשלה כי תמחר להודיע לממשלות שאר המדינות, שברעתה להפך את ברית המסחר הכרותה בינה ובינה, הם חפצו, כי תעשה הממשלה מעשה, כדי שלא תוכל לשוב עוד ממחשבותיה הטובות על הקרקעיים. ואולם הממשלה עדיין פוסחת על שתי הסעפים, ולכן הודיעה, כי אין בלבה לעשות כזה תיכף ומיד. שמעו הקונסרוטיונים את הדבר הזה ויקצפו קצף גרול והתחילו להכריז: הממשלה מהתלת בנו והיא מפיסת אותנו בדברי פתוים ובכטחות של הבל. אבל טועה היא בדבר אם תאמין כי נוותר מה מתביעותינו. אם לא יהיה המכס על תבואות כחפצנו, אז נפריע את הממשלה מלהאריך את ברית המסחר אחרי תום שנת 1903. גם לנו כח וחיל למלחמה! ובינתיים נשמע, כי קצף הקיסר על זה ואיים על שרי הממשלה, כי "יחריב עולמות", אם ימאנו לשמוע בקולו. עכשו חרלו מלהתוכח על דבר שער המכס והם נושאים ונותנים בדברי הקיסר. יש שאמרו, כי לא היו דברים מעולם, והקיסר לא הוציא מפיו דברים כאלה, ויש האומרים: אפילו אם דבר כזה, מי יצור על דל שפתיו? דברים שהוא אומר לפני הקרובים אליו אין להוציאם לשוק ולפרסמם ברכים. על כל פנים רבה המבוכה בארץ, ועדיין אין אנו יודעים, מה תהיה אחרית דבר.

השר טשברלין דבר בימים האחרונים לפני קהל נאספים רבים בעיר עדינבורג, בירת מדינת שוואלנדיה. ומוכן מאלי, כי דבריו נסבו על עניני המלחמה בדרומה של אפריקה. הוא הודה בדבר, כי טעות גדולה טעו רבים להאמין, כי בנקל ינכרו על הבורים, ובאמת אלו הם אנשי חיל וגבורי מלחמה ועומדים על נפשם בעוז ותעצומות. ועם כל זה אין ספק, כי סוף סוף תהיה יד אנגליה על העליונה, גם לא תשוב מרעתה, להכניע את הבורים תחתיה ולעשות בהם מלחמה עד רדתם. בדברים האלה אין חרוש, ואולם שקר הדבר, מה שאמר טשברלין עוד, כי אין האנגלים מתנהנים באכזריות חמה עם הבורים, וכמעשיהם עשו גם האוסטריים כאשר כבשו את מדינת בוסניה. זהו שקר מפורסם. ואולם אפילו אם יהיה כדבריו, אין העול מצד זה מצדיק את העול מצד השני, ואיזו הצטדקות היא זאת, כי גם אחרים התנהגו כממשלת אנגליה? לעומת זה יש להעיר עוד הפעם, כי אותה ההתרגשות היתירה מצד העמים האירופיים לטובת הבורים צודקת היא בפני עצמה, שהרי תמיד נרחם על החלש, אשר יתקף אותו החזק ממנו. ואולם דבר ידוע הוא למדי, עד כמה התנהגו הבורים בעצמם באכזריות ורשעות עם היהודים שבאו לארצם, ועליהם יתכנו דברי טאלירן שהיה אומר: יש בני אדם החפצים להיות בני חורין ואינם יודעים להיות בני יושר וצדק.

הממשלות של כל העמים הקולטוריים נמנעות מלהתערב בדברי הריב הזה ולסייע להבורים סיוע של ממש, ואולם העמים כועסים מאד

לא התרומם לספירה שאינה שלו, ולא נסה את כחו לכתוב ציורים פסיכולוגיים מחיי הקטנים או הגדולים. הוא יודע במה כחו גדול, וכחו גדול לצייר את מראה עיניו. יכול הוא להמליץ על נפשו, את אשר המליץ יל"ג על נפשו הוא:

אֲנִי אֵינִי כֹרֵא יֵשׁ מֵאֵין

צִיר אֲנִי וּבִימִי חֶרֶט;

אֶת אֲשֶׁר אָרָאָה עֵין לֵעֵין

אותו אֶתְאָר על לוח בַּשָּׁרָר. (כל שירי יל"ג ח"ד דף 182).

אבראמאָויטש נותן לנו את המציאות, כמו שהוא רואה בעיניו. הוא איננו מרחיב או מעמיק את גבולותיה ולא יבקש את הכחות הנסתרים והנעלמים אשר מאחוריה. אבל חוש־המציאות שבו וכלי ראייתו בריאים הם ולא פגומים. חלק הנגלה גדול עוד כל כך, עד כי יכולים אנו להודות בכל לבנו להסופר אשר ישאב ממנו במלוא חפניו, אם גם לא יחטט בנסתרות הנפש. אבראמאָויטש איננו מֵוֹה לנו קרי־פסיכולוגיה, אבל הוא נותן לנו חלק מן המציאות. הוא מראה לנו פנת־חיים ידועה, ועל ידי זה הוא נותן במילא חומר יקר לחקר־הנפש.

הן אמנם בהמחזה מחיי הילדים שהבאתי, אין אני מוצא סקירה פסיכולוגית, דילוגים לעולם הנסתר ופרפראות של אמנות דקה, כאשר יאהב בן דורנו, אבל בשעה שאנכי קורא מחזה זה, הריני מקבל רשמים חיים ומלאים מן המציאות, הריני עד ראה ושמיעה לדברים שאני יכול לשפוט עליהם ולהבחינם.

* * *

מענדעלי כותב עברית לעברים, לכן כשיזדמן לידו לקלוע בתוך דבריו רעיון הלוקה מבית מדרשם של אומות־העולם, הוא נותן לו צורה עברית ולפעמים הוא מטביע בו גם את חותם עצמיותו. ובדבר זה: להביע רעיון אירופי בסגנון עברי לפי טעמם של בני בית מדרשנו הישן, הוא אמן שאין כמוהו בספרותנו. הוא מעכל מוזן אירופי בקיבה עברית והוא נהפך לדמו ובשרו. והקורא העברי, שלא למד בבית־מדרש, קורא רעיון זר כזה ואינו מרגיש כלל כי זר הוא, כי חדש הוא ומחיץ הביאורו. הוא קורא, והרעיון נבלע במוחו מאליו בלי יגיעה רבה ובלי כל התנגדות.

הא לכם דוגמאות אחדות:

"הנפש היא דירה דבי שותפי להרבה רשויות, שכל אחת ואחת עושה שליחותה וכח שמיר ונשמה היא לעצמה, והן יוצאות ומתגלות בהרגשות משונות והפוכות זו מזו. אין לך תכונה מהתכונות, שאין צרתה בצדה, להפך ממנה. עתים הן חשות ונוחות זו לזו — ככרושתא ושוניא דעברו יומא טבא מתרבא דביש גר — ועתים מתגרות זו בזו ומהומה רבה בחדרי לב וקרב, כמו בבית המשוגעים, והאדם נסדר ועובר מתכונה אחת לאותה שכנגדה, וחליפות והפכים עמו תמיד. זה דין כל בני חלוקה, אלא שעחות חליפתם לא שוות בכלם. יש מתחלפים ברוחם למועדים ולימים ושנים, ויש לשעות ולרגעים". (ספורי מענדעלי מוכר ספרים, הוצאת רבניצקי, דף 143).

חמה אני אם יש לבטא את רעיון רבוי הכתות בנפש האדם בהסברה יתר עברית.

"ההשכלה היא חובת כל הנברא בצלם. אם אין היא, אין פל: אין דרך ארץ, אין כשרון המעשה ואין עבודה ומלאכת מחשבת, אין מוסר ומישרים ואין צדק ומשפט ודעת אלהים; החיים — חיי בשרים, והתענוגים — תענוגים נסים ולא קיימין, כתאוות הנוף, והכל הבל. ומרבה השכלה מרבה טוב טעם, מרבה טוב טעם מרבה הרגשת היופי

אשר במחו סאראקי (בסרביה). מטע הטבק הוא ענף כלכלה אשר אחוז בו מאות משפחות עבריות היושבות בכפרים קטנים לבדן, וגם בכפרים גדולים בתוך המלדאווים. בעשר שנים האחרונות החלו היהודים במחוז סאראקי לעסוק בעבודת גנים וכרמים. חברת יק"א חומכת את הקולוניסטים הטבקנים והכורמים וגם שלחה אגרונומים מומחים להורות להם את אפני העבודה היותר טובים מלבד זה יפתח בקרוב על יד המטע של החברה אשר בסאראקי חנות למכור כלי עבודה ופמים נגד הרמשים המשחתים את העצים והנטיעים. — בעיר טומשוב, פלך פטרוקוב, מת הסוחר יעקב האלפערן והניח סך 40,000 רובל לבנין בית חולים, 10,000 רובל לקנין מכשירי בית הספר ועוד סכומים הגונים לצדקה. — ביום 21 אוקטובר נתברר בני־סאנדעץ משפט יוסף האידוק בגרודעק אשר נאשם בעון הטיפת נערה עכריה בת י"ז שנה ושמה רחל רויז. הנערה נגנבה כלילה מבית הוריה והובאה ע"י הנאשם אל בית מקלט הנוירות בקראקא, ששם היא כלואה עד היום ומתעתרת להמיר רתה בדת הקתולים. כאשר נודע לאבי הנערה איפוא היא, נסע לקראקא, אבל שם לא נתנוהו לבוא אל בית המקלט. הידיק נענש להאסר בבית הספר במשך ירח ימים. — ביום 27 אוקטובר חגג בית מדרש הרבנים בברסלוי את חג יום הולדת המאה למנהל הראשון של ביהמ"ד ר' זכריה פראנקעל. — הרעיון להועיד את יום היהודים הולך ומתפשט וקונה את הלבבות. בימים האלה נדפס מכתב כולל וחתום עליו: ב. ברעסלויער, ד"ר פרידמאן, ד"ר פֹּוּכֶס, ד"ר הורוויץ ואחרים המבארים את נחיצות התיסדות יום־היהודים ומעוררים את כל האגודות והמוסדות כי יתאחדו ויתנו יד להוציא את הדבר לפעולה. — בבאטום היה מקרה מות אשר ניכרו בו סימני מגפת הדומא, וכדי לצאת מידי חשש, צוה הוועד הממונה לאותו דבר לבדוק את כל האניות היוצאות מחוף באטום ולשום השגחה נמרצה על האנשים היוצאים כבאטום לנסוע במסלת־הברזל ולתת להרופאים בבאטום את הסירות של יערסין ואת הלימפה של חאווקין והתקינו עוד תקנות אחרות. — הסופר וחזון החזיונות הפולני מיכל באלוצקי המית עצמו לדעת. הוא היה בן אשה עבריה וחזות פניו העידה עליו כי מזרע היהודים הוא. בזמן האחרון נסחף גם הוא בשטף האנטי־סמיטיסם ויתאר את היהודים בחזיונותיו בדמות אשר ערכו להם שונאי ישראל. הסבה אשר עוררה אותו לקפד פתיל חייו היתה, כי בזמן האחרון סר כמנו כשרונו וכל החזיונות אשר כתב בשביל התאטרון לא הפיקו רצון מן השומעים. — ע"פ הידיעות הסמיטיסטיות האחרונות עולה מספר המתים בצרפת 22 איש לכל אלף תושבים ובשוויידיה רק 16,5, ובכלל מעט מספר המתים בשוויידיה מאשר בכל ארצות אירופה. סבת הדבר ההיא היא, לפי דעת החכמים, כי שוויידיה עולה על צרפת במדת השכלתה. לא מצב האקלים וסבות אחרות גרמו להתרבות מספר התושבים בשוויידיה, כי אם התפשטות ההשכלה והמדות, והאות כי לפני מאה שנה בעת אשר שוויידיה לא הצטיינה עוד באותן המעלות, לא נכללה במספר המתים משאר הארצות.

שְׁרוֹם יַעֲקֹב אֲבְרָמָאָוִיטֶשׁ

(מענדעלי מוכר־ספרים).

שרטוטים מצורחו הספרותית

מאת ראובן בן מרדכי בריינין (ברליון).

(המשך *)

ומענדעלי שלנו אינו נוסע בעגלתו לארצות לא נודעות לו, לכן לא יביא אותנו למדבריות של פסיכולוגיה אשר לא דרכה בהם גם רנל חוקר. מעולם לא נשמט הקרקע מתחת עגלתו ולא הפיל אותנו למהמורות של פואיזיה משונה. בדברים יותר פשוטים: מעולם

נבחר בלשון הסברה, היא כעלת גלגלים עבים ומצקים, בינה הוא פשוט ובלתי מורכב והיא עושה את תפקידה על צד היותר טוב. מספיקה היא לתפוס את רשמי החיים הפשוטים של אבותינו ולעבדם כראוי. אבל מחוסרה היא המכונה הזאת, כביכול, אותם הגלגלים הדקים והמורכבים הדרושים לתפיסת רשמי החיים הדקים והמורכבים של בני דורנו. זקנו מענדעלי הוא בעל עינים בריאות ובהירות ואינו משתמש באותם כלי-זכויות החודרים לתוך עמקי רקמי רשת החיים המורכבים בחיי בני דורנו. עיניו רואות את צבעי החיים הנסים והמבהקים, אבל אין בהן להבדיל בין הגונים וחצי הגונים הכהים והחלשים. כשרונו לא חונן באותם המכשירים היפים, דקיההרגשה ומהיר-התנועה המסגלים את הסופר לתת דמות ותואר לתוכן החיים הרופפים, להדעות, המחשבות והרגשות המרפרפות באויר ושטות בחלל העולם, אשר עוד לא נמרה יצירתו.

צרתקטרה של פרידריך ניעטצע קורא: אל נא, אחים, מיוחסי-הדור, אל נא תביטו לאחור, שאו עיניכם והביטו לפניכם! הוי מנורשים מכל ארצות-האבות! אהבו את ארץ-הבנים: אהבתכם זו תהא יחוסכם החדש. בקשו ונלו את האיים הרחוקים, אשר עוד לא נגלו, בים הגדול! שקדו נא לתקנת בניכם, לכפר את עונכם שהנכם בנים לאבותיכם!

הן אמנם מוביל אותנו מענדעלי לארץ-האבות ולא לארץ-הבנים, אבל במדה שאנחנו שוהים יותר בעולמו הישן, במדה זו נתעורר יותר לחיים חדשים ונשאף יותר להעלם. לם החדש ההולך ומתקדם, ההולך ומתהווה. מענדעלי יודע היטב את ערך עולמו הישן: "עולמי זה — אומר מענדעלי — אוי ואבוי, קטן הוא מאד. שם לא יניצו הרמונים, לא תפרח החבצלת, אין שמחה וקול ששון... ובני האדם שם יהודים פשוטים: בעלי זקן ופאות וקפוטות ארוכות, כחוישים וכמושים ודלים, כפופים ודוויים ומדוכאים, חרדים ונפחדים..." (ספורי מענדעלי מ"ס, דף 219).

מענדעלי מרגיש בעצמו כי חוטא הוא לההנה בשומו לבו רק אל ימים עברו, וההנה כנראה מושך את לבו ומעורר את דעתו. אבל הוא מנחם את נפשו ואומר בסגנונו המיוחד לו: "דע: אין מענדיל בא לספר מעשה שהיה בעבר, אלא בשביל שיש בו רמז למעשים הרבה בהווה, ובאמת, מה הם חיי דכל בית ישראל אם לא מעשה עתיקא, שחזור ומתחדש תמיד בכמה וכמה מהדורות, שוות בתוכנן ומשוונות בפניהן... מעשה אבות סימן לבנים ותוכו אחד: המנות והפגעים, הלחץ והעוני, השלטולים והנדודים המבוהלים, הפלפולים והוכוחים, בלכול הדעות וריב לשונות". ("לא נחת ביעקב").

מי שסקירתו חדה הן יכול למצוא בהמהדורה החדשה של ספר חיינו פרקים, פרשיות ומקראות שלמים שנוספו ביד הזמן והמאורעות; מי שעניו אינן כל כך שקועות בספר-חיינו הישן כעניו של מענדעלי הן יכול למצוא בהמהדורה החדשה גם טעיות ושבושים חרשים המבלבלים את דעת הקורא הפשוט ומביאים ערבוביה במוחו; ולא קשה למצוא גם את ההגהות וההערות החדשות, אבל מענדעלי איננו בקי גדול בשוניי נוסחאות, ובעניו כל המהדורות שוות בתכנן. והתוכן הזה הוא: מכות ופגעים, לחץ ועוני, שלטולים ונדודים. יהודיו של מענדעלי בכלל אינם סובלים לא יסורים קשים של אהבה ולא של דכדוכי-הנפש הדקים והמסולסלים, סולם רגשותיהם אינו גבוה ומעלותיו מועטות. מענדעלי איננו מטפל הרבה במצפוני המוח והלב של יהודיו ואיננו מנקר במחט דק בנסתיותיהם. תחת זה הוא מטפל הרבה ובאמונה בקיבתם העלובה, והוא מאוין ומקשיב לטענותיה ותביעותיה הצודקות.

והנשגב, מרבה הרגשת היופי והנשגב מרבה עונג הנפש, מרבה עונג הנפש מרבה אושר, וקונה לו חיים של קורת רוח, של טובה וברכה. — יצר סוכן בנו, קרצני חמר, התובע ספוק צרכינו תדיר לקיום והנאת עצמנו, ומחייב כל בריה ובריה לומר: בשבילי נברא העולם. אלא שמדת היושר והמוסר, הבאה על פי בינת אדם, שהולכת ומשתלמת בקרב שנים, עומדת כנגדו ומנבלת ממשלתו, שלא יהא דן יחיד, וחי גם אחיו עמו. ונמצא שתי רשויות מתרועעות בקרבנו מדורות עולמים, מנצחות ומנוצחות חליפות בשיעור ידוע, לפי רוב ומעוט ההשכלה בזמן מן הזמנים". (שם דף 167).

פרק זה ששנה מענדעלי בתורת השלמת האדם בלשון חכמינו הוא נוח לעינינו גם למוחם של חובשי ביהמדרש שאינם רגילים ומצויים אצל מיני מזונות-רוחניים כאלה.

ועוד דוגמא קטנה אחת:

"הנמלה מצווה ועושה תפקידה כשאר בני מינה והיא בכל-תסור מן הצבור אפילו כחוט השערה, מה שאינו כן בבני אדם. מדה אחת, שמוטבעת בטבע כולם, ע' פנים לה אצל היחידים, וכל אחד מקיים אותה על פי דרכו משונה מחברו. כל איש טיבו מתפרש בדבורו, בשחוק שפתיו ובקריצת עינו, בהילוכו ובמאכלו ומשקו, אף על פי שאלו דברים מתת אלהים לכל המין הנברא בצלם". (שם דף 221).

היש ללבוש רעיון כללי בצורה יתר עברית?

* * *

לא בלי מלחמה פנימית הקדיש מענדעלי את עטו לחאר מעשי אבות ולהמנע ממעשי הבנים. מענדעלי, ככל תכונה פואטית, אינו יכול להשאיר קרירות למראה ההזה, למראה החיים השוטפים ועוברים, למראה כל השנויים והחליפות שנעשו בעולמנו. לא בלי מלחמה פנימית עזה, הנני אומר, הוא מפליג בספינת-רגשותיו אל אי-המתים, אל עמק הרפאים ואל צללי העבר ומניח את החיים החדשים הסואנים ורועשים, נאנחים ונאנקים, תוססים ומתבעבעים. מענדעלי בעצמו מתאר את מלחמת נפשו זו באחד מציוריו האחרונים באופן נעלה: "זה כמה קולמוסי נתון בין שתי דעות מתנגדות בתוך לבי, כארוננו של מחמד תלוי ועומד, לפי המסורת, בין שני מגניתי. בזמן שהאחת מושכתו כלפי מה שהיה בעבר, זו שכנגדה מעכבת על ידו ומושכתו למה שנעשה עתה בימינו, ושתי רשויות הללו מדיניות זו עם זו בקרבי, כשני הגונים קופצים על קונה אחד ופוסלים בפניו זה את סחורתו של זה. זאת אומרת: רחמנא ליצלן מהאי סחורה חדתא ומיני תכשיטים דהאי זמנא בישראל... אין טיפוס גמור בטיבו ואופיו העצמי, הכל גולמים המה להם, כנלמי עין לשעשועי תינוקות, מושקי שפתים, מתופפים, תוקעים ומצלצלים ומשמיעים קול, לא מרוחם אלא על ידי מעוררים היצונים, הנה להם והרי לך כלי חמדה עתיקים, מעשי אבות כלם ורוחם עומדת בתוכם... וזאת צווחת ואומרת: כלך אצלי! לסחורתי הבט ואל תפן למה שעבר ובטל מן העולם... איך שיהיה ההוה לא שלם ונאה כראוי, סוף סוף הרי עיקר המציאות בו הוא, והאדם שחי ואוכל ושותה וחש ככל בריה חיה, אינו בן חורין להפטר מן המלאכה, לתקן כפי האפשר את המציאות, שתהא נוחה לו ולצרכיו המרובים, ועל כרחו לשתף עצמו בעשייה זו במועדה ובזמנה עם שאר בני דורו". (ימים ההם).

לא חפשי היה אבראמאווטש בבחירתו את מעשי האבות וכתתו את היתרון לטפסי העבר מן ההוה. אם מבין אנכי כראוי את מהות כשרונו הספרותי, את תפיסתו הציורית של סופרגו זה, אז היתה הבחירה הזאת מונחת בטבע כשרונו ובאופן קליטתו את המציאות. מכוונת-כשרונו,

ננת-כובעים זו בנס היא עומדת על פאות-נכריות עבות ועבותות, ובתוך כל פאה-נכרית ראש אדם נתון כמעט עד גבות העינים... תמונת אינים וצואר אינם רואים זולתי ענילים, רבירים, מרגליות ואבנים טובות או מזויפות. זה הראש עם כל הכבודה שעליו, רובץ על גייה בעלת שתי רגלים, מתעטפת שחורים ולבנים וכל מיני צבעונים הרבה זו למעלה מזו, כקליפות השום, מן מעיל-המשי ואדר היקר, הבגדים החיצונים והגלויים, עד בלויי-הסחבות והסמרטוטין הפנימים—הקליפה התחתונה הכסלונית, ואף על פי שהחמה לזהמת ובני אדם מזועזע מרוב החום, אף על פי כן בנדי-תפארת חמים אינם פוסקים והם מטיילים פה לפניכם... (בסתר רעם פ"א).

אלה הן כסלוניות ממש, וגם הכסלונים, הנברים, מצויינים הם בבגדיהם; ואם לכאורה הם מתלבשים עתה על פי הדת כמנהג אשכנז, ומצד דינא דמלכותא אין לבוא עליהם בעקיפין, אף על פי כן יש במלבושם שמץ דבר יהדות כסלונית וסגולה מיוחדת, שאין לפרש מה היא; זה הקרטוץ, שיש בו כל הפרטים וסימני בעלי מינו, הנה בראש הכסלוני הוא מתייר בצורה זרה ומשונה, ונראה כאלו השטריימי"ל עליו-השלום נתנגלג בו, ואין צריך לומר הסורטו"ק, יש בו מספר התפירות והקטע במקום האכנס ובפתורי העצם וכל פרטיו התלויים בו, אף על פי כן אצל הכסלוני בדמות קפוט"ה הוא ברשומה הכללית, והסדק הוו מאחורי הבגד, שבכל אדם יהיה לו לבדו ואין לזרים אתו, והרי אתה אינך מרגיש במציאותו, אצל הכסלוני הוא נפתח לרגעים בדרך הילוכו, מתלבש אילך ואילך, מכריז ואומר לכל: פלוני סדוק, והרי לפניכם אחוריו ושתי רגליו...! (שם).

כמה לעג וכמה אמת מעורבים בהשורות המעטות האלו: הנך מוצא את עקבות הגלות, את חותם העניות, עניות הנכסים והטעם, את הפיוות-היהודית, נאות-שוא, סימני עבדות וחירות, ביטול היש ותאות הקישוט ועוד דברים רבים כאלה במלבושי היהודי, את כל זה תמצאו בקפוטת-המשי של שבת ובאדרת-השער אשר לבנימין; קפוטתו זו היא "עוד מיום חתונתו, והיא מרוסקת ותלולה ככברה, המשי קרוע מבחוץ וכד צהוב מציץ מבין הקרעים מכפנים. גם בגד חם לו כמין אדרת-שער כביכול, אבל העור ברובו כבר מוקרה, וצוארוננו חלק, לא עלה עליו עור מתחלת ברייתו, כשהתקינו לו אדרת-היקר הזה ליום חתונתו היה אביו, עליו השלום, ותרן באותה שעה ומנלה רצונו להחייט שלא לקמץ בצוארון; אדרבה להרחיבו ולהאריכו; שיסרח לו לאחוריו במדה מרובה, בדרך הנגידים, ולמלאות אותו לשעה אנצית פשתן ולקרס עליהם בד לבן מתרומת היתור להחייטנים, ועם זה התחיים להעלות עליו, אם ירצה השם, עור חולד, בשעת פרעון המותר מהנדוניא, אבל את הנדוניא לא פרע והצוארון פרוע, עירום ועריה עד היום הזה" (מסעות בנימין השלישי, פ"ד).

הרי לפניכם פרק שלם מחיי היהודים כתוב על הצוארון המוקרה. הנך קורא את ספורי מענדעלי ועיניך רואות לא סתם יהודים, כי אם יהודים מצויינים בכל, הנך רואה לא סתם בגדים, כי אם בגדי - יהודים מצויינים בכל, הנך רואה כלי-גולה ממש, בגדי עם סגור בין החומות שאינו מקפיד, מחמת רוב עוני ובערות, על נקיון גופו ומכל שכן על נקיון בגדיו ושלמותם, ועל אחת כ"כ שאינו מקפיד על טעמים וניח. הבטלונים, למשל, אינם מקפידים על רגלים יחפות ועל ארכובות וזרועות חשופות וזוה מנולה ודי להם גם בשוירי בגדים - בסימן של פוזמקאות ושל מכנסים ושל קפוטת בלואה, בתוך רחובות עיר בשלון אתם רשאים, רבותי, להלך רק בטלית-

מענדעלי יודע את כל מיני האונאות והערמומיות שיהודי משתמש בהן להונות ולרמות את קיבתו האומללה. היהודים שלו מומחים למלאכת הצומות והסגופים ומנוסים בתחבולות האכילה המזויפה, הבאה רק לסמא את עיני הבריות. קיבתו של יהודי צנועה היא ומסתפקת במועט, במשהו, בשוירים, בפרורים ולפעמים גם בהבטחות ובפזמונים נריא. אבל גם על פחותי לחם יבש, על חתיכת צנון, על כף רוטב של דגים-מלוחים וכדומה אנוסים הם יהודי לחטוא בשפתיהם, לכחש ולשקר, ולפעמים גם לבגוד באחיהם ולמעול באנשי בריתם, מושניהם של יהודי בנוגע להאכילה הם כי "פת קיבר ותבשיל של גריסין למי שיש לו, סעורה מספקת וטובה היא, ואין צריך לומר חלה של סולת נקיה עם צלי רוסלפליי"ש בערב שבת, למי שזוכה לכך, זוהי ודאי מאכל מלכים, שאין בעולם יפה ממנו. וכשאתה עומד לפניך ומספר, למשל, בשאר מטעמים ומיני מזונות, מלבד דגים ורוטב וצלי-קדרה ולפת, הרי הדברים להם תמוהים ומשונים, וכל אחד מלגלג עליהם בדברי חידורין, כאילו אתה שומע ומשטה בס בדברי הבאי—עורבא פרה." (מסעות בנימין השלישי, פרק ג', צד 7).

* * *

בספורי סמולנסקין ומאפו מחיי הדור העבר אין אנחנו מוצאים זכר ושארית למלבושי היהודים והיהודיות, מספוריהם יודעים אנחנו, למשל, רק כי בני הדור הישן היו "מקצרים בתחתונים ומאריגים בעליינים". אף אחד מהם לא טרח לתאר לפני הקורא את נורתם, נוסחאתם וקטועם של המלבושים האלו. ותולדות המלבושים הן גם תולדות הקולטורה. החכמים העוסקים במקצוע זה מסתייעים בהספרות-היפה של דור ודור, גם בספרותנו נכתב ספר, מיוחד, על ידי ד"ר שלמה רובין, בדבר בגדי העברים והעבריות בימי קדם, ואל יהא דבר זה, מיני הבגדים ודרכי התלבושת וחליפותיהם, קל בעיניך, קורא עברי, כי גם נביאנו וחזונו לא בושו לתאר את תלבושת העבריה, קשומיה ועדיה וכל הפרטים והמכשירים התלויים בהם. צורת הדור וצורת האומה טבועה גם בהבגדיים והעדיים, הסופר היחיד בספרותנו המתאר את מלבושי נפשותיו הוא אבראמאזוויטש.

יהודי ויהדותיו טפוסים הם מן הנעלים הקרועות והבלויות אשר ברגליהם ועד הכובעים הקמוטים והמעוכים אשר על ראשיהם, וכשאתה רואה את מלבושיהם המסורסים והמשונים, מיר אתה מכיר גם את תכונת נושאייהם וממציאייהם. הן אמנם מצייר אבראמאזוויטש את בגדי הנפשות שהוא מעלה על הכמה לא בסגנון יבש ומעורר-הפוק כאחד סופרי-הדורות המתאבקים בעפר הארכיניונים, כי אם בלעג שנון המבדח את דעת הקוראים, אבל אין הלעג הזה ואין הבדיחות הזאת מויקים אף במשהו לדיוקן של הציור המלא חיים ואמת.

למען יראה ויוכח הקורא שאין אני מפריז בעדותי זאת, אין לי אלא להביא דוגמאות אחדות מספורי מענדעלי בעצמם. מענדעלי מעביר לפנינו את הכסלוניות בשעת טיולן, והוא משתמש בהדמנות זו להראות לנו את כל "תפארת" מלבושיהן ו"טובי-טעמן".

"הכסלוניות זורעות את כובעיהן כלאים, זרעונים ורמונים, אשכולות ענבים ושקדים עם קשואים ובצלים, כרוב, כרפס וחזרת בתוך אגודת אוזב... מעשה דמיון להתפאר. גם צפור מצאה בית בכובעיהן... ואותם הפרצים הנראים כמדבריות ובקעות בשדי יער והורש מצל זה על ראשיהן, אלו הם מיני מטפחות, סדינים וצינפות שבראש נשים צנועות... אלה שולי מטפחותיהן מחוברים במחט, או קשורים בעניבה מתחת לסנטרן, ובאלה השוליים אינם מחוברים והם פורחים באויר לאחוריהן.

גם הכלים והרהיטים, כניכול, שבבתי יהודי קבציאל או בטלון, מדברים ומספרים הרבה, ויש להם הרבה מתכונת בעליהם. גם משתו של היהודי אומרת, "שירה משונה בנהימה ונויפה וקול נורא". ואם רוצים אתם, קוראים אהובים, לראות ספה יהודית, יהודית לכל הדעות הרי היא לפניכם כמות שהיא במציאות - מרוסקת ומתמרטטת ומוכיח ואניצי פשתן כרוכים בבני מעים בוקעין ועולין מתוך חפיה הקרוע וסמרטוטיה המלוכלכים... איך שהיא מנוולת ומדולדלת, סוף סוף בעלת כרס היא, זכר לכבודה והדרה בימים הראשונים". (בעמק הבכא, ח"ב, פרק א.)

בספורי מענדעלי הגנו מוצאים רשימות ארוכות מכל מיני השכלאות, היעות, המגרפות ושברי-הכלים אשר בבית יהודי, כאלו הפרס מדור שלפני המבול. וכל פשוטי הכלים הרצוצים והמנופצים ושיורי שיוריהם הצבורים בבית היהודי משלימים ומבליטים היטב היטב את אופיו של היהודי, וכמסגרת הם להתמונה שמענדעלי מצייר על פי דרכו וסגנונו המיוחד. מענדעלי מטיל נשמה ורוח בגלומי הכלים שבבתי קבציאליו באמנות רבה כזו, כאילו נמסר גם לו בקבלה חלק ידוע מאותם הישמות והסגולות שה' אנדרסן הדני משתמש בהם להחיות באנדותיו את כל הרוממים ולתת להם פתחון פה. וסגולות כאלה אינן נמסרות אלא למי שהוא הווה מלידה, למי שנפשו אצולה מעולם-השירה העליון.

* * *

אמן גדול הוא מענדעלי לצייר את מראה פני נפשותיו ובריותיו. מענדעלי זה אינו טובל לעולם את עטו בבית-דיו של אחרים, הוא אינו משתמש בצבעים שהכל משתמשים בהם ואינו לוקח את המכחול מיד חבריו. הכל הוא משלו. מענדעלי אינו מתבונן למלאכת אחרים, איך אחרים מציירים, למען יראה ויעשה כמוהם, או ההפך מהם, או עוד יותר טוב מהם. מענדעלי מחקה רק את מענדעלי, לפעמים עוד יתר על המדה, אבל את אחרים לא חקה מעולם אף חיקוי קל.

הצורה שמענדעלי מצייר לנו אינה נשכחת, יען כי הוא משתמש בסמנים מיוחדים, המחזקים ומבהקים את הצבע, שאינם מצוים כלל בשוק-האמנות. הרי לכם דוגמא קטנה: שיינצה דודתנו היתה בעלת בשר וכרסנית, עבה ושמנה ושפלת קומה, וחלקי הגויה מוצקים, מצוארה עד ירכה כלה מקשה אחת. הלסתות - כתמים כתמים כהים, ורשת של וורידין דקים ואדומים משתרנת ומנצנצת בתוך העור, והן רופפות ויורדות כנאדות נפוחים לצדי סנטרה המכופל בבשר, ומרוב שמנוניות נראה דפוס צורתה רחב למטה וצר כלפי הראש למעלה, ומתחת למצחה המצומצם שתי עינים אמוצות שקועות בתוך הארובות ונוצצות כעין הזוכיות. בנין גופה בכלל הוא כמגדל, רחב בתחתיתו והולך ושופע לראשו. דומה שמלאך זה הממונה על הריון היה שוקד על מלאכתו בשעת יצירתה, מקפל, כמשרת זריו ורגילו, את נשמתה ומוציא לעולם הסחורה הזו כרוכה וצורורה בצרור גוף משופע, כדרך החנונים. (בעמק הבכא, ח"ב, פרק ה.) מי שקרא רק דפים אחדים מספורי אבראמאָוויטש יכיר מיד מי כתב את השורות שהבאתי, גם אם לא יראה את שם המחבר. באופן כזה כותב רק אבראמאָוויטש. אין אני חפץ להגיד שהאופן הזה הוא היותר טוב בעיני. הגני בךדורי ובן אירופי, אם לא יחשב לי הדבר הזה לבוש, יתר מדי, שלא אמצא ולא אדע אופני-כתיבה וסגנון-ציור המקננים יותר למעמי האמנותי ולכשרון הנאתי מן היופי. ברצוני היה רק להגיד כי אבראמאָוויטש עומד יחידי בין הצירים ובכואו לצייר צורה הוא משתמש במכשירים המיוחדים רק לו לבדו.

עיקר אמנותו של מענדעלי הוא לצייר את הצורות המכוערות, את בעלי המום והבריות המשונות אשר בקבציאל מעין, "פישקא החגר",

קטן לבד, חשופי חזה וקרועי פוזמקאות ומכנסים פתוחים". (בעמק הבכא, ח"א, פרק א.)

בבגדי האומה לפלגותיה מתנשם בכל תקופה ותקופה רגש-היפוי שלה, צרכיה החמריים והמוסריים ובכלל מדרגת תרבותה. לפיכך היה תלמיד חכם שנמצא רבב על בנדו חייב מיתה, ור' יוחנן היה קורא למאניה מכבודותיה, אולם הכסלוני שנמצא רבב על בנדו, כנזן שומן הקוני"ל וריסא ועפרורית חלמון של ביצים, ליחה ומיץ האף וכדומה, אינו חייב מיתה, חלילה, אדרבה רבב זה נוי הוא לו ומוכיח עליו, שאינו נוהג בעצמו סלסול ואינו מפנה לבו לדברים בטלים. ואפילו לעטרה של רפס, המקפת את שולי הבנד, אין הכסלוני חושש ומעלים עין ממנה עד שהיא מתבישת ונופלת מאליה. (בסתר רעם פרק א.)

רבתי! הרבה מן הפסיכולוגיה המדומית שמספרינו החדשים ממלאים בהם את ספוריהם בלי חמלה ובלי מדה. תכלה מאליה לאחר שתעבור זמנה ותבוא במקומה פסיכולוגיה יותר חדשה, אולם היתעודות-האנושיות, אשר צבר מענדעלי בספוריו עד מלבושי היהודים, תהינה לחומר יקר בידי הדורות הבאים.

עניינם הגדולה של הכסלוני והקבציאלים הולידה מומחים שונים למלאכת ההטלאה. ואחד מהם הוא גדליה-הירש. הוא היה תופר ומטלאי יתחתונים, קפוטות וכובעיים, כלי נבר ושמלות אשה, ירמולקות, צניפים ורדידים, ולפעמים גם סנדלים ונעלים... והואיל וענין ההטלאה אינו מתבקש כל כך בשאר המקומות כמו בקבציאל, לפיכך זכה שם גדליה-הירש לשם גדול והיו הכל צריכים למארי דחייטא זה. מי בעל קרעים ובלואי סחבות יגש אל גדליה-הירש, מי שחש בנעל, לא עליכם, וסנדלו פוצה פה ומצפצף, מיד גדליה הירש נותן בו את המרצע ונוזר עליו שישתוק ולא ישמיע בחוץ קולו. ואם הקרעים הללו בעצמם חוזרים למחר, והסנדל אינו שומע בגזירתו ומעיו ומרחיב פיו בצפצוף נורא כבתחלה, אין גדליה-הירש מתעצל, וחוזר ומוסיף טלאי על גבי טלאי, עד שהקרע כליל יחלוף עם הבנד כאחד. (בעמק הבכא, נדפס ב"השלח", ח"א, פרק א.)

זו סגולתו המיוחדת של מענדעלי, כי גם כשהוא מספר דברים פשוטים מחיי בני עמנו בלי כל כונה מיוחדת, בלי רמז לאיזה דבר, הגנו מוצאים בהם הסברה ראויה לחיוניות רבים ושונים בעולמנו היהודי. די לו לחוקר-הארץ קב עפר מהר גבוה, למען ידע טיבו והרכבתו של אותו ההר.

כשאנכי קורא את ענין ההטלאה, הגני זוכר כי כל חיינו הם טלאי. על גבי טלאי. גם גופו, גם נפשו של היהודי מטולאים הם. שלמות הגוף ושלמות הנפש אל תבקשו בישראל הקרוע לגזרים. ומה הגה כל ישועותינו והצללותינו, תיקונינו ורפואותינו אם לא טלאים על גבי קרעים ישנים נושנים, שהם חוזרים למחר ומרחיבים פה עוד יותר. "ענין ההטלאה" מלא גם את כל חלל ספרותנו בגולה. אין אני יכול לקרוא אף פרק אחד בספורי אבראמאָוויטש מבלי אשר תתעוררנה בי מחשבות ורגשות רבות לאין קץ, מבלי אשר אראה עין בעין את שפלות עמנו, דלותו ועניו בחומר וברוח, מבלי אשר אשאף לארץ-הבנים, ששם יהיה קץ וסוף ל-ענין ההטלאה, ואֶדְגַּן חיינו יהיה חדש וחזק, ובמקום מומחים שונים למלאכת ההטלאה יבואו אורנים, בונים ונוטעים.

וכשאני שואל את נפשי במה גדול כחו של מענדעלי לעורר בי מחשבות ורגשות, אין לי תשובה אחרת ויותר מספקת מתשובה זו, שמענדעלי שואב במלוא חפניו מן החיים והמציאות.

אֲמַרְתִּי לָהּ: "מִי אַתָּה, מַה שְׁמֶךָ?"

אִי בֵּית אָבִיךָ וְאִמְךָאָה?

אֶל־מַלְכִי אֶלֶךְ — רַק דְּבָרִי נָא!

הִיא צָחָקָה לִי, אֵךְ קוֹל לֹא בָא.

נֶאֱפָקַח עֵינַי — וְהִכַּל נָוֹ...

וּסְבִיבִי אֶפֶל וְדָמִי נָרוּ.

וְעַל־גִּפִּי חוּץ, בְּחֹשְׁרַת הַהוֹם.

בְּחֻקָּה נָצִים אֵיתָנִי־רַם.

יעקב כהן.

בְּמֶרְזֶקוֹ.

ד. *

בפנים ארץ מרוקו, בערי פֶּזַן וּמֶרְקֶשׁ, ילדות בנות שבע או שמונה שנים כבר נשואות לאנשים. בת תשע ולא נשאה, אבדה לה כל תקוה והיא יושבת בבתוליה בבית אביה עד יומה האחרון. לכן בעוד הילדה בת חמש, וכבר מדברים אבותיה בה נכבדות, מבקשים לה איש בעל נשים אחדות, אשר יחפוץ לקחת לו עוד אחת נוספת על הראשונות. — אחת, שתיים, ושלוש נשים לנבר, וכל המרבה הרי זה משובח. — תופשים את הילדה, מלבישים אותה מחלצות, ובלילה בהתאסף הקרואים, מחבטים במקלות על המחנות ועל דורי הנחושת, מרליקים אבוקות גדולות, וכל הכבודה מלווה בשאון גדול את הכלה עד — המקוה האחת אשר בעיר. שם פושטים מעל האומללה הקטנה את בגדיה ומשליכים אותה המימה, והחכמים עומדים מסביב קוראים פסוקים מן ה"והר" לאור האבוקות והפנסים הגדולים אשר בידי חברי חברת קרישא הלוקח חלק, בראש כל השמחות, והילדה בוכה ומיללת, צועקת בקול; כנראה, מפחדת היא למראה כל התכונה הזאת, יראה היא את המים ואת אלה האנשים והנשים העומדים עליה, והיא חונת את שארית כחה להחליץ מבין זרועות המחזיקים בה ולהמלט על נפשה, והיא מפרפרת כנואשת, כתרנגול בערב יום הכפורים ביד השוחט העריץ. כאשר יוציאוה מן המים, יעטפוה בשמיכה, ואחר מ"החברה" לוקח אותה על שכמו ונושא אותה אל ביתה, ובבית ישחטו שור פר לכבוד הקרואים. ממחרת היום, יום החופה, ולנשי הבעל הראשונות נוספה עוד צרה קטנה אחת חדשה...

כפירות ירוקות, הנשים-הילדות האלה בלות ומצטמקות בלא עתה. בהניען לעשרים שנה כבר אבד עליהן כלח ומראהן נורא כזקנות בנות שבעים.

בשיטאן וטנניר, וגם ביתר ערי החוף, כבר פעלה ההשכלה להעביר את המנהג הרע הזה. פה אמצא בתולות בנות עשרים וחמש וגם בנות שלשים, בחורים בני שלשים, בני ארבעים וגם בני חמשים עם שערות לבנות וקרחת בגנחת. והבחורים האלה עוד אוהבים לצאת במחולות עם העלמות המתיפות לפניהם, והבתולות הזקנות מוצאות להן חתנים.

* * *

(* עיי' "הדר" גליון 33.)

אשר "ראשו עליו כקערה סגלגל ומרודד, פיו רחב, שיניו כרכומיות ועקמות, מנמנם בלשונו ואינו הונה את ה"ריש" כראוי, נבו מעוקם קצת והוא חגר בגל אחת" ("ספר-הקבצנים", הולך ונדפס ב"הדר", פרק ה'). אבל גם את הבריות הנאות יודע הוא לצייר בסגנון מצוין ולפי טעם היהודי, אז גם לא באותה האמנות, המבדילה בינו ובין חבריו, שהוא מצייר את הבריות המשוונות. הא לכם ציור יפה: "צור עולמים, שאין צייר כמותו, לוקח מסגולות החמדה בבית גזיו: לובן-חבצלת ללחיים, אודם פנינים לשפתים, תכלת הרקיע לעינים, ושחרות העורב לקווצות תלתלים, גם תום ונועם, הוד והדר נטל ופתכן זה בזה — ותצא איידיל, כלילת יופי ויעלת חן זו" ("בעמק הבכא", ח"ב, פרק י').

(סוף יבוא)

בְּקוֹר.

בְּחוּץ קֶדֶר כָּל, בְּחוּץ הָמָה כָּל,
כְּמוֹ נִמְסֵר עוֹלָם בְּיַד שַׁר הַשָּׂאֵל.

לְרִנָּעִים עֲלֶה, בְּשֹׁחַק פִּי שֹׁד,
קוֹלֹ וְגִלְגִּיל רַעַם בְּעֶבְרַת־נֹד.

לְרִנָּעִים נִרְאֶה, כְּמוֹ שְׂטֵף גֵּל
שֶׁל אֵשׁ אֶת הַכֹּל — וְנָו חֵישׁ קָל.

וּמַחֹל הַנָּשִׁים עַל פְּנֵי הָרְחוֹב
בְּלִי חֶשֶׁד נִשְׁמַע, בְּזִמְרֵי אֵין־סוֹף.

שְׂכַבְתִּי בְּחֶדְרִי יָגַע מָאָה,
וּסְבִיבִי אֶפֶל וְדָמִי נָסוֹד.

סִנְרַתִּי עֵינַי, נוֹם וְלֹא נוֹם;
חֶשְׁבִּתִּי וְלֹא חֶשְׁבִּתִּי מְאוֹם.

וּתְבוֹא אֲנִי בִּיעָף בְּדֶרֶז־
מְעֻלָּפֶת מְשִׁי, מְקַטְרֶת מֶר.

וְזֹהֵר לָהּ וְקֶסֶם לָהּ,
וְכָלָה בְּפֶרֶח מַעֲדָן יָהּ.

וּתְבֹא אֲנִי נִתְנַשׂ אָט,
נִתְנַע פִּיהָ עַל פִּי כְּמַעַט.

וְהִצִּיָּאָה בִּי בְּעֵינֵי חָן:
לִי שִׁי עוֹלָמוֹת הַבְּטִיחוּ הֵן.

וְאַחַר הִמָּקְהָ וּבְמִלְאָהּ תֵּם
בְּחֶדֶר רִצְדָּה גַם פֶּה גַם שֵׁם.

וּתְפִלִּיא לַעֲשׂוֹת תַּעֲלֹלִי שְׁחָק —
בִּי לְבִי מְנוֹל בְּלִי־חָק.

כי יעבור בעיר אשפניולי הבא מסעאוטא, בעל מוס וחזיר על הפתחים עם תיבת זמרה, שר בשירים ומקבץ נדבות, מיד תעמודנה נשי שיטואן על פתחי בתיהן או על יד חלונותיהן לשמוע אל השירה ואל הומרה, וממחרת היום ומלאה העיר משירות החזיר על הפתחים.

* * *

לאשרי יודעת אחת מן המורות לפרוט על הפיאנופורטי, ומדי ערב בערב בשוכנו מבית הספר תזמין אותנו אל ביתה להתענג על נועם מנגינותיה גם היא, ולמען הסר מעלי את הרוח הרע אשר הסבו לי כל היום נגינות הילדים עם „חכמיהם“, מנגינות שכנתי העלמה, שירי הילדות ברחוב וזמרות כל נשי שיטואן; למען רפא את אוני המלאות מכל הקולות האלה הורים והמשונים, הנני מבקש את ידידתי לכבדני בהניין אחד מהנינות שופין או בסונאטה מסונאטות מוצרט, ונפלאה פעילת המנגינות האלה עלי להשכיחני חבל ומלואה, וגם את העיר הקטנה אשר אליה באתי וגם את בית הספר עם המנהל ועם הילדים מוכי השחין וגם את חזירי הצר, ולמסוך עלי מין שכרון נעים. — והמנגינות והסונאטות וההנינות נמשכים ועוברים זה אחר זה מבלי הרף ומבלי כל סדר, והם נעימים, נעימים מאד. וכלנו בבית מאוינים ומקשיבים, מתרגשים ומתפעלים, מתעדנים ומתמוגגים מרוב נעימות. ומן הנגינות הנשנבות אנחנו שבים אל המנגינות הפשוטות, אל המנגינות הספרדיות ואל המחולות. שתי עלמות יפות, אשר אך זה עתה באו החדרה, נותנות בשיר קולן ואנחנו עונים לעומתן בסוף כל חרוז וחרוז במין סלסול של חבה: „ניניא דע מי קוראסון! קול העלמות ערב ומתקבל על האוזן, ואולם מדוע חלף הלך לו פתאם כל הקסם הפואטי אשר לקח את לבי לפני רגעים אחדים?...“ הנני מרגיש מחדש כי אנכי בשיטואן, הנני מתעורר כאיש אחרי חלום מתפלא וחש מין זרות בכל ומתוך כל.

— פה, פה! בעיר הנדחת!... זמרות של גדולינו פה בשיטואן, ואנכי אמרתי כי ירחים ושנים יחלפו עד כי תשמענה אוני כל שירה אירופאית, כל צלצול נכון...

* * *

האחים נ. בקשו אותי לבוא לבקרם בביתם. ביתם, הם מטעים לי, היה תמיד בית ועד לכל מורי בית הספר אשר באו לבלות את זמנם בחברתם — ובכן נערתתי להם גם אנכי.

האחים נ. נהשבים בין עשירי העיר, הבכור, כבן חמישים וחמש, שערותיו לבנות, ראשו קטן וענול כביצה ורוכב על גבי צואר ענל מרבק, קומתו ממוצעת וכרסו רחבה, והוא לקח לו אשה לפני שש שנים ועתה הוא אב לשלושה ילדים. אחיו הצעיר ממנו לימים, כבן ארבעים וחמש, עודו בחור בבחרותו, שערות בודדות כשכלי אפרים אינם מספיקות לכסות את הקרחה הגדולה אשר באמצע הראש, פניו מפיקים עקשנות יתירה, כפני איש עומד על דעתו החושב את עצמו לחכם שבחכמים. לשני האחים עוד אחות, בתולה כבת חמישים, ומראה כחמת מים, והיא גדולה וכבדה כאם זקנה. לפנים היתה להם אכסניה בשביל התרים הרבים העוברים מדי שנה בשנה לראות את הארץ, וכן התעשרו ולא עזבו את העיר ויחלו לבנות בתים, ומני או נודע פתאם כי כחם גדול בחכמת הבניה, ולכן מסרו על ידם גם בנין שני בתי הספר. נוסף לזה הם מדברים צרפתית. מנהל בתי הספר בטנניר וגם המנהל פה, ממשפחתם הם, ומה לך יחוס יתר גדול מזה? לפנים היו גם משנים לקונסול אנגליה ועתה מחזיקים הם את הפוסט האנגלית, הצעיר היה חבר ומזכיר גם לחברות רבות וכו', וכו', בקיצור, כל ההשכלה

צעירי שיטואן אשר יעזבו את העיר ללכת לברזיליה או לקרקס, לעשות שם עושר, שבים אל עיר מולדתם לקחת להם נשים מבנות שיטואן היפות, ובשובם הם מביאים אתם, יחד עם התלבושת החדשה ועם תיבות הומרה והפוגנרפים, גם מדות אחדות ממדות הנוים אשר ראו שם בדרום אמריקה. יודעים הם איך להתנהג עם כלותיהם ולתנות אהבים, ויודעים הם גם כן איך להיות כמתנענעים, ובכל זאת לא יהיה להם צורך להפסיק באכילת הפפיטס אף רגע.

בעלותי לפנות ערב הגנה מצאתי את העלמה, השוכנת למטה, מתהלכת עם איש צעיר אחד משבי אמריקה, ואבין כי שלישי מפריע אנכי ואמהר לרדת.

עם האביב באה גם האהבה לקונן בלבות הצעירים והצעירות. שדוכים רבים באים לידי גמר. הבחורים מרבים לבקר את הבתולות, והבתולות מתפזות מיום ליום. מתפתחות ועולות כפורחות, לוח לבן מתרחב ומתפשט, פניהן מתמלאות, מתאדמות ומוזירות לונה ברק האושר המקוה... בעברי בכל לילה ברחוב אשר מחוץ לנישו הנני רואה מתוך החשכה כמין צל ארוך, שחור, צל איש המתמודד לאורך הקיר, ואת הצל הזה אכיר גם בשווי אחי כן בחצות הלילה. כאשר שאלתי לפשר הרבר, הגירו לי כי הצל הוא צל איש ספרדי אשר בא זה לא כבר ממרירד לקחת לו אשה. בכל ערב וערב עומד הוא על משמרתו לפני חלון היפהפיה אשר בחר לי, ומדבר אתה דברי אהבה. הרשות לבא אל חוך ביתה פנימה, תנתן לו רק כאשר יחליט דבר ברור כי מצאה חן בעיניו וכי נכון הוא לקחתה לו לאשה.

* * *

שכנתי העלמה מתנענעת על בחורה היושב ממולה ומתענג על נעם זיו פניה, עת תכין לה היא על המכונה את כנדיה לימי חתונתה. לפעמים הנני שומע בעד חור ההלון את קול היפהפיה עולה מתחתית החצר בשורה שירי אהבים בשפת ספרדית. אחותה הקטנה תעזור לה מפנה אחרת ואמה מבית התבשיל עונה אף היא חלקה. ולשירים אין ראש וסוף; מאוחזים ומשולבים הם איש באחי, אמורים בחשיפה ובנשימה אחת, בניגון מונוטוני כמזמורי תהלים, והקול קול בהיר, זך כצלצול כלי כסף, ואולם אין לו כל יופי, ריך ונועם. — בלילה כאשר ידמו הקולות האלה, עולה וחודר אלי מעל הקומה השניה קול ילד בן עשר, מזמר בניגון בהשנחת אביו את פסוקי הפרשיות, התרגום, ה„זהר“ ו„חוק לישראל“. והילד מתאמץ בכל כחו לסלסל בניגונו, ככל אשר יעשה אביו המחזיר פעמים ושלוש על כל מלה ומלה ברגע אשר הסלסול איננו עולה יפה.

בחצר אשר מעבר לרחוב מזמרות ילדות אחדות במקלה במהירות רבה ובקול גדול את השירים אשר למדו מילדות האשפניולים. בראשונה לקחו כל השירים והמנגינות האלה את לבי מעט. בלילה סבכתי ברחובות לשמוע מבעד לחורי החלונות את מנגינות העלמות, והמנגינות נדמו לי כיפות. מעט הזרות והחדשות אשר מצאתי בהן, חבנו אותן עלי, ואולם עתה כבר עבר הקסם הקל אשר רחף עליהן בתחלה והן פועלות עלי לרעה, להרגיז את עצבי ולעורר בי נועל נפש בהשנותן אלא פעמים ביום ובנוסח אחד ובצורה אחת ומשונה כל כך, ובמין רוח ילדות אשר לא תסבלו האזן. השיטואניות חושבות כי להן חוש שמיעה דק וכי קולן נעים מאד, והן שרות שרות ושרות מכל הבא בידן, מכל אשר תשמענה אזניהן. מן הזמר „Pere Jacques“ או „Au clair de la lune“ אשר תלמדה מילדות בית הספר ועד התפלות אשר בהן הן מתחרות את הנכרים. —

— צעירה? — לא! — זקנה? — כן! — בטיטואן? — לא! —
— בטנניר? — לא! וכו', ער אשר מצא את השם המבוקש.
לא לחנם היה לפניו סגן קונזול אנגליה.
אלדש הנלי י.

ספר הקבצנים.

(נ' כפופה).

ספור המעשה

נרפס בהשתדלות

מענדעלי מוכר ספרים.

ח. *

ובעזרת השם, באתי שלם בעצמותי וברנלי, ואחת מהנה לא
נשברה, בכל פעם שהייתי נופל בדרך, נתקל מחמת בהילות בעץ. קימה
זו של הנופל ביער אין בה בויון מרובה כל כך כבו של הנופל בעיר,
שבני ארם עומדים שם ושוחקים עליו, ולפיכך לאחר כל נפילה הייתי
קם, נהנה ומשבח להקדוש ברוך הוא על הנפילה שבחסד. וכיון שחסד
אלהים כך נבר עלי— הרי היה לי פתח תקוה שבביאתי להענלה אזכה
למצוא את אלתיר עם הסוסים. אבל לקבלת חסד גדול זה מאת יתברך—
שמו עדיין לא הייתי כדאי.
אלתיר איננו!

אני עומד נבהל ומשתומם ונפשי מרה לי! מי יודע מה היה לו
לאלתיר ואנה הוא בא? וראי אין הדבר כפשוטו, וכאן מצא רוע מזלו
מקום להפרע ממנו. ומתוך צערי עליו באתי לראנ גם לעצמי. אני מה
אעשה ומה יהא בסופי? בדעתי היתה מתחלה להשתדל ולהפטר
מסחורתי זו בכסלון, וליטול שם, כפי האפשר, קינות הרבה, כדי סיפוקן
של בני העיירות בכל הנליל, כדרכי תמיד. הימים ימי יבין המצרים.
הזמן קצר, ואין לאבר אפילו שעה אחת. ואם אשהה, חס ושלום, כאן
בדרך, הרי היהודים יהיו שרוים כעריהם בלא קינות— וכלום אפשר
יהודים בעולם בלא קינות!!! אני עומד ומדמה לי: כמה יהא משונה
תשעה-באב זה שלהבא: חסל סדור סעודה המפסקת, קיימו היהודים
אכילת לוקשיות בחלב ושלשלו לתוך כרסם ביצה מגולגלת באפר
כירה; וכבר הם לובשים צורה זעומה ויושבים על גבי קרקע בפוזמקאות
חשופי עקב. פרעושים עוקצים. הבנים השובבים ברקנים בידיהם ומוזמנים
לזריקה. כלם אינם מבקשים אלא לשמוע יאוכה, והנה אוי ואבוי— אין
קינות!!! השנה לא בא מענדעלי ולא הביא קינות!!! עשרה יהודים
בקינה אחת... והנה דוחקא והתנוששות, עירובי פרעושים ושתופי שערות.
כל זקן ופאה מלאות ברקנים. והביצים והלוקשיות מתפרצות ויוצאות
מאף אחד לתוך חברו. על הנשים לא הייתי מצטער, שהן נוחות לבכיה,
והקינות אצלן לאו דוקא. כל תפלה וכל תחנה וכל שהוא בצורת ספר,
ואפילו הגדה ודיני נקור במשמע— הכל שוים לפניו, ועל הכל הן
מורידות דמעות— על מה נצטערתי? על הזכרים!

(*) עיין "הדור" גליון 34.

התכוצה למקום אחד, ולא אוכל למצוא בכל העיר אנשים נאורים
ומשכילים יותר מהם.

את כל זאת הבנתי על פי השיחה הראשונה אשר היתה
לי עם נברת הבית, אשה כבת שלשים, אשר לה עינים צרות, מצח
קטן, אף משונה, פה ארוך ולחיים רחבות. בכלל היא אשה מגונה
ופתיה, ואולם אם את פיה תשאלו ושמעתם כי יפה היא מווינוס,
חרוצה מכל בנות חוה, ומשכלת מאין כמוה... ולה ילדים, והם אמנם
ילדים יפים, והיא מתהללת גם בגרל חכמתם גם הם. בני הבכור, היא
מספרת לי, ילד שנון, עודו בן שבע וכבר חכמת שלמה בקרבו: "האם
גם לחמור נבות עינים"? שאל פתאם לפני ימים אחרים את אביו...

* * *

חברת האחים נ. לא תנעם לי ביותר, ובכל זאת, בהפצי להכיר
היטב את תכונת אנשי טיטואן, הנני בא עליהם לבלות כפעם בפעם
שעות אחדות בחברתם. לפעמים נתאסף שם בלילה: הרוקטור ואשתו,
שתי מורות בית הספר ואנכי. נברת הבית מכבדת אותנו בכוסות פה ירוק,
המתובל בצמחים חריפים— כאשר יכינו אותו המושלמנים— וכן תשים
לפנינו שורשות יבשות ופרחי אורניים מטוננים בנופת בערמה על כלי
זכוכית, ועל כל אחד מאתנו להושיט את ידו ולקחת את חלקו בשתי
אצבעותיו.

— קומו לע נוסטו אוסטעד טיטואן? מתחיל בעל הבית בפנותו
אלי ובהחליקו את שפמו.

איך זה מצאהי את העיר טיטואן? לו הפצתי להניד להם את כל
אשר בלבי, אז אולי נרתעו לאחור והיו עוינים אותי למן הרנע הראשון.

— אמנם סביבות העיר יפות מאד והאוויר נך ומבריא.

— והעיר בעצמה?

— את זאת אניד לכם בפעם אחרת. הלא תתנו לי כראשונה די
זמן להכירנה, ואז אוכל להוציא משפט.

— אין ספק, פנה אלי הצעיר מבעלי הבית בהפצו להראות את
קנאתו לעירו, אין ספק כי שמעו אזניך עוד לפני בואך ספורי בדים רבים
המוציאים לעז על עירנו. — כן, כן, עורנו מכל צד, כן, אך לעז
מוציאים תמיד עלינו ומביאים את דבת העיר באוני הזרים כל אלה
המתקנאים בנו. ועירנו היא היפה מכל הערים ומלאה מכלן השכלה
ודעת ואנשים נבונים וחרוצים. עירנו כנן עדן לנו, והיא יכולה להיות
לנם גם לכל ערי אירופה!

אמנם לא אטיל ספק בכל זאת...

כאשר כלו להלל את העיר, קם בעל הבית על רגליו. עתה, אמר,
נשחק במשחק התמונות! וינס ראשונה החוצה.

במי נבחר, במי נבחר? החלוננו להתיעץ בלאט.

לא ריינה וויקטוריה! נשמע חרש קול הבתולה הזקנה.

לא ריינה וויקטוריה, לא ריינה וויקטוריה! נמרנו כלנו.

— האוכל לבוא? קרא בעל הבית מתוך החצר.

— כן! כן!

וכרנע נראה על סף הדלת, ויקרב אלינו הלך ונוע הנה והנה
כבן-אזו, צוער סביב סביב ושואל את כל אחר ואחר מאתנו ואנחנו
משיבים: — איש? — לא! — ילד? — לא! — אשה? — כן! —

אני, ורוצה לאכול אני?... ראה והכיתה: הגוף — עור ועצמות, חרם נשבר, עין יבשה... מכאובות לי, פנעים לי, אוי ואבוי, תמיד... בן הייתי אף אני לאמי... מנפפת היתה, מנשקת לי... אויה לי, יתום אני, יתום עכשיו אני!... הייתי גועה בכביה עוד יותר.

— הם, הם! מה לעשות?... יהודי זקן, בעל אשה ומשופל בכנים היאך עומד ובוכה כנגד הלכנה ואינו מתבייש?... הם, לא מדרך-ארץ הוא... תנוה דעתך, דודי, הרוח לא ישאך... הזהר, הרי נדר לפניך!... — אמת, יש, כמו שאני יהודי! יש נדר... גם זה נתקלתי בו אפילו... ומה עושים עכשיו?...

— אין מתעצלים, עולים עליו וקופצים... — יישר כחך!... הריני מוכן ומזומן... והנה זה עומד בשתי רגלי אני בנך...

— ברוך הבא! אורח יקר... יטריח נא מעלתו ויסור הנה, הנה... — אל תדאג אתה לי... אני הולך... כמה מרובה הברכה כאן!... פול, קטניות כחול הים, קשואים אין מספר... — יאכל דודי, ואל יהא סרבן...

— יישר כח!... הקשואים — מעדני מלך, משיבי נפש!... אוי, מכה בצדי!... מכה זו מה טעמה?... ומהיכן היא?...

מכה זו באה מידו של ערל בריא ובעל זרוע, שתפסני מאחורי ורמז לי באגרופו, שלא נאה לבוא בשדי אחרים, ועל נטילת קשואים של אחרים חייבים מכות. המכות, ואפשר גם אכילת קשואים, הפינו את ייני, שעה קלה הייתי עומד נדהם כמי שנעור משנתו, והמלה הראשונה שיצאה מפי היתה, בדרך הבריות: אוי!!! ומיד נמלכתי: מוטב שאעשה עצמי כלא יודע. שאלתי להערל בניהותא בלשון הדיוטית שלהם ואמרתי:

— שמא ראית בכאן, בר-נש, יהודי, להבדיל, וסוסים? דבר נא, בן אדם!...

אבל הערל עושה את שלו ואינו שומע, אחוז בידי ומושכני, דוחפני פעמים מאחורי, דוחף ואומר בנשימה אחת: בוא, בוא! — אני נושא את רגלי והולך אחרי, שהרי אין מסרבין לערל; ואנו באים עד לפני בית אחד. מתוך הבית בוקעת אורה ומאירה דרך החלונות על קרון רתום לארבעה סוסים העומד אצלו מבחוץ.

בכניסתנו לתוך הבית, דחפני הערל לפניו, והוא בעצמו עמד אצל הפתח בנלוי הראש. אין כרייה! אף אני פורע ראשי, מהככו ומעמיד עיני כמטורף.

אצל השלחן יושב סופר אחד, כותב ומחיו את הנוצה, שבכל רגע ורגע היא נפנית לתוך הקסת, כדי ללחלח פיה, לאחור שהקיא במהילה על הנייר. הסופר טפולו מרובה עמה, מתרעם עליה ומנדפה בכל טבילה. ניכר הדבר, ששניהם אינם נוחים זה מזה ושניהם כמתאוננים: היא — על ידו הגסה ועל שבשויו המגונים, והוא — על הקאותיה ועל כתמיה. הוא דוחק אותה ודוחק, והיא רוקקת בפניו... באמצע הבית עומד איש אדמוני, בעל כרס ופנים נועמים, וכפתורי נחושת נוצצים בכנרו, לוטש עיניו הקטנות, ובשעה שהאישון נרתע לצדדין, הלוכב שבועין מתמלא דם, עומד ומסלסל את שפמו הארוך, מדבר עזות ונוער בשני בני אדם העומדים בכפיפת קומה אצל הפתח. אחד נבזה ובעל כתפים, כלוריתו מקפת ראשו, ערפו השמן מגולח ועניל כסף באזנו השמאלית, ואחד דק וכחוש, וקנו מחורד, על לבו גושפנקא של נחושת, תומך מטה בשתי ידיו, מסקר בעיניו הקטנות, כורע ומשתחוה בכל רגע. אדמוני זה

אף על פי כן, אמרתי, אין להתיאש. אדם מה שבידו לעשות יעשה ואל ישב בטל. אלך ואבקש עוד הפעם. הכוכבים ברקיע מרמזים לי על האכילה. נוטל אני את בקבוק היישי מתוך תרמילי ומגיע פיו אל פי ושותה. מרוב בהילות אני טועם כלום אלא לחם כזית כדי שתתישב דעתי. והריני חוזר ונוטל את הבקבוק ונושקו נשיקה של פרישות במלוא לונמי, ואחר כך נפטרתי ממנו והלכתי בחפזון לררכי.

עוד הפעם אני בתוך היער. עוד הפעם אצל הבקעה ומיד — ואני בתוך הבקעה. ולא אני אלא אנו בתוך הבקעה; עוד אחד עמי שם. נפשי אינה ענומה כך כבתחלה. אני מסיח לי ביני לבין עצמי מעין המאורע של יום ולבי טוב עלי. — דומה, שמרוב עמל ובהילות ויסורים רבים, לא כונתי את השעור ושתייתי יתר מרביעית בנמיעה אחת אליבא ריקנא. נמיעה זו היא שעמדה לי בעיני, מחזקת את רוחי, מעוררתי ומדברת מתוך גרוני על הדרך שהלכתי בה. כך הוא דרכי מעולם: מנמיעה יתירה כל שהיא, כגון בפורים או בשמחת תורה, פי נעשה כמעין הנובע, ואני מדבר על העצים ועל האבנים דברי נועם ומשחק שחוק איש טוב ותמים. דבש וחלב תחת לשוני, ומתק שפתי יפה ללב כרטיה למכה. בשעה זו גופי מתפשט התפשטות יתירה ונעשה קלוש כדבר שאין בו ממש. חלקים חלקים דקים של מענדעלי נתזים ממנו, מרפרפים באויר וסובבים אותו, שלא להרגיש היכן הוא העצם, הנקודה הפנימית שבהם. ופתאם אני נעשה דו פרצופים ושני מנדלונים מתרועעים יחד. אחד מושך ליהופיין ואחר לבויביריק. שתי הרגלים המשוותות להם מתבלבלות, שלא לדעת דברי מי שומעים. מענדעלי אחד שואל ואחד משיב. הדברים היוצאים מפי מתפוצצים ככת קול ומחלגלים וחוזרים לתוך אזני עצמי. והקול קול משונה מאד, כקול העולה מתוך הבית ריקה. עולם הפוך אני רואה ואני כחולם.

— ערבא טבא! — אומר אני בקידה — כלילה כאן הולכים להיכן?... — עט! בהמה, סוסים הם להם!... — משיב מענדעלי אחר בניחוך ובנעימה — הם אוברים להיות חמדו להם הם... חוכא ואטלולי, חייך!...

— בור, ר' מענדעלי! השמר לעצמותיך אתה!... — אמת! יש, כמו שאני יהודי, יש בור! גם זה נפלתי אפילו... זה, כמדומני, עשרים פעמים...

— יקום, במחילת כבודו, נא!... מדרך ארץ להיות מוטל לא כך... — יישר כח, ר' יהודי!... אני בשוטי ממש מעתה אני... חוכא ואטלולי, חייך — עצים הולכים!... לכו לשלום!... נלך בכנופיא יחדיו!... אוי, מה אתם סורטים?!... כמעט שלא עיני נקרו הם... טפו, טפו!... — יהא ר' מענדעלי רוקק בפניהם!... מהם להפטר מיד יש מהם. יצא השדה, ועל שביל זה כאן להלך ימחול...

— טוב, אני כאן!... ראו, הלבנה — קערת כסף!... יפה כלבנה שבאודיסה... חוטם לה ועינים לה... צורה נאה!... באו ונקדש!... נקדש הלבנה!... שלום עליכם?...

— עליכם שלום!... — שלום עליכם?...

— עליכם שלום!... שאני רוקד כשם כנגדך אני, ואיני לנגוע בך יכול אני... — רקוד, דודי, ונקוד!

— אָן, אָן, אָן! — לנגוע כך אויבי... — ופחד אימתה עליהם תפול, כאבן ידמו ורועך כנדול...

— לא בי כך יוכלו לרעה אויבי... אוי, מה עלינו עומדים הם, מה ועל מה?... — מתחיל אני מקונן ואומר — מה פשעי, שאני חי

תשובות האדמיניסטרציה.

לה' ס. ל-ף בזאוויעצע: האדריסה היא כשמו. Berlin, Linienstr. Nr. 110.
 לה' מ. ר. קהוט בגראסולאוו: האם אנחנו אשמים כי סתמת את דברך ולא אמרת בפירוש מאימתי נתחיל? דרשת את "השלח" "מן הח' השביעית" כלומר מראשון לח' יולי ושלחת 5 ר"ב "מחיר חצי שנה בעד השלח והדור יחר", ע"כ שלחנו לך גם את גליוני "הדור" מראשית החרש השביעי והלאה.
 לה' יל"ג בראשנא: חתימתך על "הדור" כלתה משום — שכלתה: משום ששלחת מחיר רבע שנה אחר ולא יותר.
 את הח' התשיעית של "השלח" שלחנו לך, ואתה כלתה חתימתך גם על "השלח".

רשימת התמונות

שנמצאו למסכר בבית מסחר הספרים אשר ל"א חיא ס"ף ווארשא רחוב טווארדא נ' 6.

קופ' ר'	
1 50	די שעפפונג פֿון דער וועלט
1 50	דור הפלגה, דער טהורם
1 50	רבקה ביי דעם ברוינען
1 50	יוסף ויערץ פֿערקויפט פֿון זיינע ברירער
1 50	יעקב בעוויינט יוסף
1 50	יעקב בעגעגענט זיך מיט רחל
1 50	יוסף איז פותר חלום
1 50	יוסף זעהט זיך מיט זיין פֿאטער
1 50	שלמה המלך'ס משפט
1 50	דוד הטלך'ס נצחון אויף גלית הפלשת
1 50	ירמיה הנביא אויף די חרבות פֿון ירושלים
1 50	על נהרות בבל
1 50	אסתר המלכה קומט צו אחשורוש
1 50	יהודית
1 —	מורח
1 —	כותל מערבי
1 —	דער צווייטער קאנגרעס
1 —	ערב יום הכפירים
— 25	תמונת ר' משה מונטיפיורי
— 30	תמונת דר. הירצל באותיות מדינת היהודים
— 50	דרייפֿוס און זיינע שיעור
— 80	מפת ארץ ישראל בש' רוסיא
— 50	מפת ארץ ישראל בש' עבר, מאלקאוו
1 —	די" אין פֿארבען
— 30	ערקלערונגען צו דער ספה

אלבום, אנזיכטען פֿון פאלעסטינא און די יודישע

קאלאניען מיט ערקלערונגען, ראפאלאווין

די" אין פראכטבאנד

אלבום, נאטירליכע בלומען פֿון ארץ ישראל, געבונדען

אין עצי זית

הערה: כל התמונות אשר למחיר 1 — 1.50 ר"ב הנן פֿורטאט גדול, מעשי ידי אמני חו"ל.

Издательство „Ахиаsaf“, Варшава.

Verlag „Achiasaf“, Warschau.

גוער בנויפה על בעל הבלורית, צועק ואומר: "בששלאות אותך!... לסיבירה זקן הכפר כמותך, ועל השני הוא צועק: "את עורך אפשיט מעל כשרך, ראש כלב, בן בליעל, תיפה רוחך ורזה אמך!"

אני עומד מרעיד ומרתת בכל איברי וכמעט שלא פרהה נשמתי. בלבול במוחי וצלצול פעמונים באזני. איני שומע ואיני רואה את כל הנעשה מסביב. ואפילו דברי הקטרוג שהערל היה מקטרג עלי לא שמעתי כראוי. וכיון שאותו האדמוני נער בי ודבר עמי קשות כלשון יונית — נתעוררתי, שומע ומרגיש יפה יפה. ומיד ואגרוף רשע לנגדי, ופה דובר נוראות מנדף ומאיים ואומר: לסטים אתה! גנב, מבריה מכס, חמסן, שלשלאות, תפיסה, מכות מרדות, סיבירה!! ופתאם הוא נותן עיניו כפאות, לועג לי בחרפה, ומתוך כעסו קופץ ונוטל מספרים מעל גבי השלחן וקוצץ לי אחת מפאותי!... — רואה אני את פאתי על גבי הקרקע ועיני זלגו דמעות עליה. אי פאה, פאת שיבת! שהיתה גדלה עמי מילדותי עד ימי זקנותי; שהיתה רואה עמי הרבה שמחה ויוגן בחי! אמי היתה חופפתה ומסלסלתה כשאני עדיין ילד. לא שבעה עינה מראות את תלתליה השחורים והיפים, והיתה והירה שלא לחסר ממנה, חס ושלום, אפילו שערה אחת. פאה זו לוית חן היתה לראשי כימי טובה, כשאני באבי, בריא ושלם בגופי. ומרוב צרותי הזקינה בלא עתה, וזקנותה לא ביישה את פני, חס ושלום. שנינו וקנה קצצה עלינו קודם זמננו מהמת עניות, דחקות, יסורים, שנאת חנם, רדיפות וכל מיני פורעניות שבעולם. מי נפגע על ידה, חס ושלום? ואם יש עול בשערות שיבת? — נפשי בוכה במסתרים, בתוכו צעק לבי — ובלשוני אין מלה... אני מביט דומם כרחל לפני גוויזה, וטפות טפות של דמעות נושרות מעיני. לחיי זו העלובה היתה מתלהמת. פני ודאי נשתנו באותה שעה ונתנוני לרחמים בעיני רואי, מפני שהאדמוני שינה את טעמו והתחיל מדבר לי רכות, נותן ידיו על כתפתי. נראה, אדם זה, אף על פי שבעל כפתורי נחושת הוא, עדיין רב בשר לו. שערות ראשי הלבנות, דמות פני וכל גופי העידו בי לפניו על יושר לבבי. וכמבקש לפסיני, נער בנויפה באותו ערל שבשביל קשוא אחד פגע באיש שיבה זה, נדהם עליו ומבריתו מפניו. והוא עצמו נוטל את כובעו, מתהלך שעה קלה בבית ומצוה, צו לזה וצו לזה, ואחר כך הוא יוצא. ומיד קול אופנים נשמע, זוג מקשקש, והקרן מתרחק והולך.

לכל אנשי הבית היתה הרוחה. הסופר זורק את נוצתו ומשלחה מעל פניו בקללה. זקן הכפר ומשמשו זוקפים את קומתם הכפופה ומרימים ראש, כל אחד מנענע בידו כלפי חוץ, כלומר: ברוך שפטרנו! לך לך ולא תשוב עוד... זקן הכפר ממשמש בשערו בכל חמש אצבעותיו, מנענע בראשו ואומר:

— אוי, פקיד פקיד!...

הערלים, לאחר שספרתי להם את צרתי, נתנו לי עצה להלך לבית המלון אצל הכפר הסמוך לכאן. שם ודאי יש עתה בני אדם היבה החוזרים לבתיהם מן היריד; אפשר שמפיהם אציל דבר מה. אני מגביה את פאתי ונותנה לתוך חיקי, כורך מטפת על לחיי, אומר "ערבא טבא" ויוצא.

(עוד יבוא).

עם איז הערויס פון דרוק
און צושיקט צו די אבאנענטען

 דער יוד" 44

אינהאלט :

- (א) מחלוקות. מ. ס.
(ב) פאליטישע איבערויכט. י. ל.
(ג) יודישע שטעדט און שטעדטליך. אמת.
(ד) די יודישע וועלט. ר.
(ה) אימעט. געדיכט. א. וואלט.
(ו) מארים ראָזענפֿעלד. ר. בריינין.
(ז) א שפי. ערצעהלונג. ר.

(ח) ער, זכרוננו לברכה, און זיינע מקורבים.

(ט) פון פראסט חסידישען שטייגער. י. ל. פריץ.

(י) דאָס ווערטערבוך פֿון בן-יהודה. י. א. איינהאַרץ.

(יא) די חשמונאים. פֿעלעטאָן. א. ש. פֿריעדבערג.

אבאנאמענט פרייז : אין עסטערייך-אונגארן : יעהרליך 12 קראַנען, האלב-
יעהרליך 6 קראַנען, פֿיערשעליעהרליך 3 קראַנען. אין רוסלאַנד : גאנצעהרליך
5 רובל, האלביעהרליך 3 רובל, פֿיערשעליעהרליך 1.50. אין דייטשלאַנד :
יעהרליך 10 מאַרק, אַרײַן ישראל : 12 פֿרנק אנדערע לענדער 15 פֿרנק,
אמעריקא און ענגלאנד 10 שילינג.

Издаельство Axiacafъ, Варшава.

הוצאת חברת "אחיאסף".

ספר מלים

עברית-רוסי

מאת ישראל הומברג.

כולל כל המלים שנמצאו בכתיב עם מראה מקומן בתנ"ך
ותרגומן לשפת רוסיא לתועלת המורים והתלמידים וכל
שוחרי שפת קדש.

נדפס בפֿורמט קטן (טאָשענווערטערבוך) על נייר טוב
ובתכלית היופי.

מחירו 1 ר', עם פארטא 1,10.

מכורך 1,30 ר', עם פארטא 1,40.

Издательство „Axiacafъ“, Варшава.

הוצאת חברת "אחיאסף".

על פרשת דרכים

קובץ מאמרים מאת אחד-העם

מהדורה חדשה

בשני חלקים

כולל כל המאמרים של אחד העם שבאו בדפוס עד הוזמן
האחרון.

יצא לאור החלק הראשון

עם הקדמה חדשה מאת המחבר.
נדפס בברלין בדפוס משובח ועל נייר טוב.

מחירו 1,25 ר', עם פארטא 1,35.

מכורך 1,55 ר', עם פארטא 1,65.

Издательство „Axiacafъ“, Варшава.
Verlag „Achiasaf“, Warschau.

Вышелъ изъ печати :

 ЧАРТЕРЪ

историко-сравнительное изслѣдованіе

Г. А. Бѣлковскаго.

Содержаніе. Неясность представленія о Чартерѣ Евр. колон. Банка и необходимость Историко-Сравни. изслѣдованія. Опре-
дѣленіе понятія. Исторія Чартеровъ въ Англіи,
Голандіи и Германіи. Превращеніе Общества
въ Государство. Чартеръ евр. колон. Банка.

Цѣна 25 коп. съ пересылкой 29 к.

Товарищество „AXIACAFЪ“, Варшава.

עם איז ארויס פֿון דרוק

 שירי-שם

נאציאנאלע ליעדער אין וואַרשע

פֿון שמי-אבן.

פרייז 25 ק' מיט פארטא 30 ק'.

Издательство „Axiacafъ“, Варшава.
Verlag „Achiasaf“, Warschau.

יבולים לקנות

על ידי כל מיני סחורות בעסעראביען היינו קוקוריווא, חשים, שעורים,
שפון, רעפאג, יין, אנוזים וכדומה.

כתבתי : г. Бѣльцы (Бесс. г.) Л. Розенталя.

לוח "אחיאסף" לשנת תרס"ב

שנה תשיעית.

שנות קיומו של לוח אחיאסף תשע מעידים על ערכו ושונו ועל סגולותיו הפנימיות המחכות אותו על קהל הקוראים. הלוח כולל ספורים, שירים, ציורים, מאמרים פובליציסטים ומדעיים, השקפות על מאורעות השנה ושאלות החיים, תולדות אנשי השנה עד אחרית השנה הכולל סקירה עמוקה ומשפט צדק על כל המאורעות החשובים בחייהם הרוחניים של אהינו בכל הארצות במשך השנה החולפת, בכלל הוספנו בשנה זו גליונות שלמים על עצם הספר (החלק הספרותי לבד מחזיק בשלשים כּאָנָען) הכוללים ענינים רבים ונכבדים, והיתה ההוספה הזאת במקום ספר מיוחד הנספח בתור תשורה.

בלוח אחיאסף תרס"ב השתתפו כמעט כל טובי הסופרים והחכמים, וזה תוכן החלק הספרותי:

- (א) אגרת. לוח אחיאסף
(ב) מלחמה בשלום (ציור היסטורי), ר"ר ש. ברנפלד
(ג) עם פתיחת החלון (שיר), ח. נ. ביאליק.
(ד) היא היה כהן (סקיצה), י. ברשרסקי.
(ה) תמונה (שיר), א. הופשטיין.
(ו) לחנוך העם (דבר להורים ולמורים), ש. ל. ציטראן.
(ז) ר' אברהם בן נחום סכסר מכאובין (ציור), מ. ד. בראנשטעטל-מער.
(ח) משה (שיר), י. ד. ברובוביץ.
(ט) השתלמות שכלית והכרה מוסרית, יוסף קליוזנר.
(י) לא יצא לפעל (ציור), י. ברשרסקי.
(יא) לילה (שיר), מ. מ. הורוויץ.
(יב) טעמים לסדר אלה-בית, יצחק בן אשר.
(יג) משה (שיר), דוד פרישמאן.
(יד) שתי שנים ומחצה (ציור), מיכה יוסף ברדיטצבסקי.
(טו) זכרונות, א. ש. פריעדבערג.
(טז) פסוקי דינקי (שיר), יעקב קפלן.
(יז) שבבים: א) ששמים הבלי שוא, ב) שירה וזמרה, ג) זכרון בספר, א. שולמאן.
(יח) שומר מה מלילה? (שיר), מ. מ. דאליצקי.
(יט) משי (פרסימונית) של עובר אורח, ש. בן-ציון.
(כ) קץ כל בשר (חוץ), יעקב כהן.
(כא) הנחמה האחרונה (ספור), א. זינגער.
(כב) אש מאת ה' (מכתב), יהודה ליב גורדון.
(כג) אל אמי (שיר), יעקב קפלן.
(כד) נחלה מבוהלת (מסעי הראשון לארץ ישראל), מרדכי בן הלל הכהן.
(כה) בשכר נשים צדקניות (הלצה), צבי אלאטין.
(כו) חג וחגא (ציור), א. ה. ראבינאוויטש.
(כז) עוקצים ופרי מחשבות, ש. בן ציון.
(כח) כמה? (ציור), י. שטיינבערג.
(כט) זכרונות (ציור), הג"ל.
(ל) היפרוכוס ומלך, הג"ל.
(לא) דור דור (משה ליב ליליענבלום, דוד פרישמאן), דר. מ. י. ברדיטצבסקי.
(לב) אהבהיך עמי (שיר), דר. סולער.
(לג) עלה נופל, א. לודוויגסל.
- (לר) בון ערכים (שיר), יעקב כהן.
(לה) במחזה (שיר), יעקב קפלן.
(לו) שיחת רוחות, ס. ל. ליליענבלום.
(לז) ר' זכריה פראנקל (למלאת מאה שנה ליום הילדתו), דר. ש. ברנפלד.
(לח) יום היהודים בגרמניה (לתמונת הפרופ' מ. פיליפסון), דר. ש. ברנפלד.
(לט) ר' מאיר איש שלום, ראובן בריינין.
(מ) ר' אליעזר שולמאן.
(מא) יצחק ליבוש פריץ.
(מב) י. י. ווייסבערג.
(מג) על פתחו של גיהנם, י. ח. טייבו.
(מד) מראשית השנה עד אחרית השנה — (סקירה על המאורעות של שנת תרס"א): השקפה כללית, הציונית בזמן הזה, הקיגגרס הרביעי ותוצאותיו, התנועה הציונית בעם, האספות המחזיות והמדיניות, העבודה הקולטורית, האספות הגליליות ברוסיה, אספת הציונים באַלמִיץ, האספות בלמברג ובאמיריקא, אספת תלמידי חכמים צעירים כמינכען, טבע התנועה הלאומית, המעשה והמחשבה, הבאנק הלאומי, העכובים בתשלומי המניות, הלצכה בווארשא, המוסרים כפלשטינא, תיאודור הירצל לפני השולטן, הקריוס של הקורוניות בפלשטינא, שנוי הפרה, הפקידות החדשה, שאלת הפועלים, חברת הישוב באוריסא, מלאכות מר גינצברג ומר ווסמן בפלשטינא, בית הספר ביפו, דעת הקהל, הצירים בפארו, מכס נידו והצעתו ברבד הגישו החדש, יחוס הציונים בלונדון לבחירת הועד המדיני, הציונים כנהגת חכ"ח בווינא, הרעב כנגד רוסיא, עבודת הצדקה, יחוס עשירי אחינו שבמערב למאורע זה, החברה של עזרה שנועדה בכרלין, הווכחים בוועד המדיני של ממלכת פרוסיה, יום היהודים בגרמניה, מצב היהודים בצרפת, מכס רגיס באלגיר, האנטישמיות באוסטריא, מצב אחינו בגליציה ורומניה, התנועה הפנימית.
- (מה) כרוניקה עברית (מן ניסן תר"ס עד ניסן תרס"א): רוסיא, פקודות הממשלה, פסקי הדין, ארץ ישראל, אוסטריא, אונגארן, צרפת ורומניה, אנגליא, אמריקא, הונגריא, בלגיא, ארגנטינא, חיא, מארוקא, פרס, ספרות, הצטינות חגי יובל.
(מו) הזכרת נשמות, (מן ניסן תר"ס עד ניסן תרס"א).
(מז) ביבליוגראפא (ספרים חדשים).

ואלה התמונות אשר באו בלוח אחיאסף תרס"ב:

- (6) י. י. ווייסבערג.
(7) ד"ר אויודור זינגער, (מיסר העניצקלופעדיע העברית).
(8) היהודים בכנינה.
(9) ר' משה מונטיפיורי בימי שחרותו.
(10) ר' משה מונטיפיורי בימי זקנותו.
- 1 ר' זכריה פראנקעל.
2 פרופ' מ. פיליפסון.
3 מאיר איש שלום.
4 אליעזר שולמאן.
5 יצחק ליבוש פריץ.

מחיר הלוח 1 רויב, עם פאָרטאָ 1,30 רויב, מכור 1,40 רויב, עם פאָרטאָ — 170 רויב.

המחיר הנוכחי נקבע רק עד ט"ו תשרי ובכבוד הזמן יעלה מחירו והיה 1.30 רויב, ועם פאָרטאָ 1.60, מכור 1.70, עם פאָרטאָ 2 רויב. הערה. עלינו להזכיר כי בהיות הלוח מספר מסוים וידוע של קונים שנה שנה חננו מרפסים אותו רק במהרהוא אחת ולכן קרה בשנים האחרונות כי אספו העקץ לגמרי מן השוק מיד אחר חג הסוכות עד כי היינו מוכרחים אח"כ לפרסם מודעות כמב"ע כי הלוח נמכר כלו כרי שלא להטריח את הרבים וגם את לשכת אחיאסף בכתיבת מכתבים לחנם, ולכן, כל אלה מן הקוראים, המוס"ס והסוכנים שיש להם חפץ בלוח אחיאסף יואילו נא להיות מן הוריים.

בע"פ: טווארדא נוי 6. Издательство „Ахиаסף” Варшава